

Waterwinning en recreatie?!

Inventarisatie huidige aanbod waterbedrijven en kansen vanuit beleid

Organisatie ~ VEWIN, Postbus 1019, 2280 CA Rijswijk
www.vewin.nl

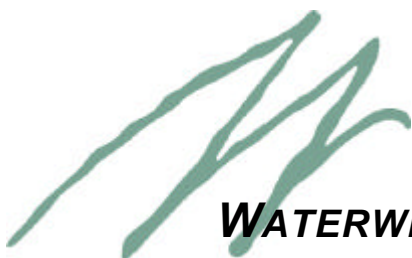
Auteur ~ Mw.ir. N.P. Bakkum, mw.ir. E.H. Gebben van DLV Groen en Ruimte bv

Projectleider ~ drs.ing. R.J. Eijsink

Datum ~ 20 mei 2003

VEWIN Nummer ~ 2003/17/4223

Versie ~ 1

WATERWINNING EN RECREATIE?!

**INVENTARISATIE HUIDIGE AANBOD WATERBEDRIJVEN EN KANSEN VANUIT BE-
LEID**

Opdrachtgever: VEWIN
De heer drs. ing. R.J. Eijsink
Mevrouw C. Trappenburg
Postbus 1019
2280 CA Rijswijk
Tel. 070-4144750

Opdrachtnemer: DLV Groen & Ruimte bv
De Drieslag 25
8251 JZ Dronten
Tel. 0321-388810

Contactpersoon: Mevrouw ir. E.H. Gebben
Tel. 06- 26544528

Auteurs: Mevrouw ir. N.P. Bakkum
Mevrouw ir. E.H. Gebben

Versie: 1

Datum: 14 april 2003

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Achtergronden	4
1.2	Aanleiding en uitgangspunten	4
1.3	Doelstelling	5
1.4	Aanpak	5
1.4.1	Inventarisatie huidige situatie recreatie aanbod	6
1.4.2	Inventarisatie beleidsmatige ontwikkelingen	6
1.4.3	Conclusie en aanbevelingen	7
1.5	Leeswijzer	7
2	Recreatie-aanbod van de waterbedrijven	8
2.1	Inleiding	8
2.2	Belangrijkste recreatieve kwaliteiten/ kenmerken gebieden	8
2.3	Inventarisatie activiteiten en voorzieningen	9
2.4	Ervaringen/ houding ten aanzien van recreatie	14
2.5	Ontwikkeling recreatie bij de waterbedrijven	16
2.6	Gewenste doelgroepen en recreatievormen	18
2.7	Recreatiebeleid bij waterwinbedrijven	20
2.8	Conclusies	21
3	Beleidsontwikkelingen en trends	22
3.1	Beleidsontwikkelingen	22
3.1.1	Rijksbeleid t.a.v. recreatie/ recreatief medegebruik	22
3.1.2	Visie waterwinbedrijven t.a.v. kansen rijksbeleid	25
3.2	Trends in de recreatievraag	27
3.3	Recreatievormen	29
3.4	Recreatiemogelijkheden en –behoefte in Nederland	29
3.5	Conclusies	31
4	Kansen voor de toekomst	32
4.1	Kansen voor VEWIN	32
4.2	Kansen voor waterwinbedrijven	34
4.3	Kansen voor overheden	35
	Literatuurlijst	36

Bijlagen

Bijlage 1 Landgebonden activiteiten

Bijlage 2 Oever- en watergebonden activiteiten

Bijlage 3 Beleidsnota's

1 Inleiding

1.1 Achtergronden

VEWIN behartigt, sinds de oprichting door de Nederlandse waterbedrijven in 1952, de belangen van haar leden. Als branche-organisatie voor de waterbedrijven draagt VEWIN eraan bij dat haar leden hun strategische doelstellingen kunnen realiseren. Daartoe behartigt VEWIN de belangen van haar leden, laat onderzoek uitvoeren en fungeert als kennis- en informatiecentrum voor de leden. Binnen de taken van VEWIN speelt wet- en regelgeving van nationale en Europese overheden een belangrijke rol. Een brug slaan tussen beleid en waterbedrijven staat daarbij voor VEWIN centraal.

VEWIN is opgedeeld in een drietal units; de unit Economie & Maatschappij met als thema's doelmatigheid, belastingdruk en subsidies en marktwerking, de unit Klant & Kwaliteit met als thema's drinkwaterkwaliteit, waterketen, veiligheid, imago en infrastructuur en tot slot de unit Water & Milieu met als aandachtspunten waterbeheer, ruimtelijke ordening, natuurbeheer, kaderrichtlijn water en schone bronnen.

De unit Water & Milieu wil met een eerste verkenning de aandacht vestigen op recreatie in relatie tot de waterbedrijven. Deze verkenning beoogt een inventarisatie naar het huidige aanbod aan recreatie van de waterbedrijven en de inventarisatie van relevante beleidsontwikkelingen en -kansen die hieruit voortvloeien voor de waterbedrijven.

1.2 Aanleiding en uitgangspunten

Vanuit de unit Water & Milieu is het toegang verschaffen tot grondstoffen om kwalitatief goed en betrouwbaar drinkwater en in kwantitatieve zin voldoende water te kunnen leveren de eerste prioriteit.

Daarnaast speelt de positionering van de bedrijven een belangrijke rol. De gebieden waar waterleidingbedrijven water winnen, vormen tevens aantrekkelijke natuurlandschappen met bijzondere flora en fauna. Op veel plaatsen zijn waterwingebieden al opengesteld voor het publiek. Zo kunnen recreanten al wandelend of fietsend genieten van al dat moois. Echter bij VEWIN mist het inzicht in de omvang en aard van de activiteiten op dit vlak. Tevens ontbreekt het aan inzicht in de vraag welke kansen er zijn vanuit het beleid zijn voor waterbedrijven om in hun gebieden naast de hoofdfunctie waterwinning, de nevenfunctie recreatie verder te kunnen ontwikkelen.

Recreatie/ recreatief medegebruik in waterwingebieden biedt een kans om de samenleving te laten meegenieten van deze ruimte met aantrekkelijke natuur in een gezonde en gevarieerde leefomgeving. Dergelijke activiteiten dragen bij aan een heldere, herkenbare en geaccepteerde

plaats van waterwinning in het dagelijks leven. De gebieden vormen op deze manier 'de visitekaartjes' van de waterwinbedrijven. Daarnaast is meervoudig ruimtegebruik een basis om de functie waterwinning in gebieden te kunnen verankeren.

In het rijksbeleid dienen zich deze nieuwe thema's met meervoudig gebruik van de ruimte op alle fronten aan. In de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en 'Ruimte maken, Ruimte delen' zijn de verweving en samenhang van functies belangrijke items. VEWIN wil graag onderzoeken welke aanknopingspunten er liggen vanuit dit rijksbeleid voor het strategisch beleid van de waterbedrijven ten behoeve van behoud en ontwikkeling van de toegang tot grondstoffen.

Wanneer aangetoond wordt dat er kansen liggen voor functiecombinaties, dient de volgende vervolgvraag te worden beantwoord: op welke wijze kunnen VEWIN leden inspelen op deze kansen? Voor welke vormen van recreatie liggen kansen, welke recreatievormen en doelgroepen sluiten aan bij waterbedrijven en hoe kan water, recreatie en natuur gecombineerd worden tot een win-win situatie?

1.3 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek luidt:

Inzicht krijgen in de activiteiten die de waterbedrijven ontwikkeld hebben op het terrein van recreatie en de kansen die er vanuit rijksbeleid liggen voor de functiecombinatie van waterwinning en recreatie.

1.4 Aanpak

Om aan de benodigde gegevens voor het onderzoek te komen, is gebruik gemaakt van verschillende deelonderzoeken, namelijk:

- Inventarisatie van recreatieaanbod in de gebieden van 18 waterbedrijven;
- Gesprekken met contactpersonen bij alle waterbedrijven om inzicht te krijgen in beleid en visie ten aanzien van recreatie;
- Literatuuronderzoek van beleidsmatige ontwikkelingen en gesprekken met beleidsmakers;
- Conclusies en aanbevelingen.

Van elk van bovenstaand deelonderzoek wordt in de navolgende paragrafen een korte toelichting van de opzet gegeven.

1.4.1 Inventarisatie huidige situatie recreatie aanbod

Op basis van een inventarisatielijst en een telefonisch interview met contactpersonen bij de 18 waterbedrijven wordt inzicht verkregen in hetgeen in de gebieden aanwezig is, voor zover dit betrekking heeft op recreatie. Daarnaast is middels telefonische gesprekken inzicht verkregen in ideeën, wensen en kansen die waterbedrijven zien ten aanzien van recreatie in de gebieden en welke ontwikkelingsplannen er op dit gebied plaatsvinden.

Bij deze inventarisatie is tevens gebruik gemaakt van bestaande rapportages en ander informatiemateriaal.

Resultaat: inventarisatielijst met recreatie-aanbod van de genoemde waterbedrijven, ontwikkelingen bij de waterbedrijven ten aanzien van recreatief aanbod in de waterwingebieden en kansen ten aanzien van recreatie/ recreatief medegebruik.

In afstemming met VEWIN is een lijst met contactpersonen samengesteld. Tijdens de gesprekken is gevraagd naar notities of beleidsstukken die relevant kunnen zijn voor het onderzoek. De gesprekken en het eventuele informatiemateriaal leveren de basisgegevens voor het aanwezige en in ontwikkeling zijnde recreatieve aanbod.

Als er gesproken wordt over recreatief medegebruik wordt dit vanuit een ruimtelijk aspect als volgt gedefinieerd¹:

Recreatief medegebruik is een vorm van ruimtegebruik, die betrekking heeft op die vormen van openluchtrecreatie, welke plaatsvinden in een omgeving met een niet-recreatief hoofdgebruik, waarbij het medegebruik in principe ondergeschikt is aan het hoofdgebruik.

En vanuit het gedragsaspect kan de definitie luiden²; *elke vorm van openluchtrecreatie, zowel intensief als extensief, die plaatsvindt in gebieden met een niet-recreatieve hoofdfunctie, waarbij het voorzieningenpakket zowel is afgestemd op de voorwaarden die het hoofdgebruik stelt, als op de voorwaarden die het openluchtrecreatieve gebruik stelt. Waar nodig kan dit voorzieningenpakket worden aangevuld of vervangen door een (pakket van) overeenkomst(en) tussen de recreant en de hoofdgebruiker.*

1.4.2 Inventarisatie beleidsmatige ontwikkelingen

Op basis van bestaande beleidsstukken, ander informatiemateriaal (zie ook fase 2) en gesprekken met een aantal beleidsmakers zal een overzicht gegeven worden van de beleidslijnen en mogelijke kansen vanuit het beleid voor de combinatie van recreatie en waterwinning.

¹ Handboek Recreatie en Toerisme.

² Handboek Recreatie en Toerisme.

1.4.3 Conclusie en aanbevelingen

Op basis van de uitkomsten van het aanbod aan recreatie en het beleidsonderzoek, kan een analyse gemaakt worden van de kansen en aanknopingspunten voor combinaties van recreatie en waterwinning op strategisch en beleidsmatig niveau.

De eindrapportage omvat de inventarisatie van het recreatieaanbod bij de waterbedrijven en de aanbevelingen en suggesties ten aanzien van de mogelijkheden voor inpassing van recreatie als onderdeel in rijksbeleid en als onderdeel in de bedrijfsstrategie van de waterbedrijven. De aanbevelingen worden beknopt weergegeven en bieden de basis voor eventueel vervolgonderzoek.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt kort ingegaan op de huidige situatie bij de 18 waterwinbedrijven. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 trends en beleidsontwikkelingen ten aanzien van recreatie/ recreatief medegebruik weergegeven. Voor zowel hoofdstuk 2 als 3 geldt dat geen integrale weergave van de gesprekken is opgenomen, maar dat de gegevens worden gepresenteerd op basis van grote lijnen en gemeenschappelijke noemers. Tot slot wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op de kansen voor de toekomst.

2 Recreatie-aanbod van de waterbedrijven

2.1 Inleiding

Wanneer men de kaart van Nederland bekijkt, valt een aantal zaken rondom de 18 waterwinbedrijven op:

- Het betreft een relatief groot aantal gebieden, van diverse omvang en verspreid over Nederland;
- De gebieden zijn gedeeltelijk opengesteld voor het publiek;
- Er is een grote verscheidenheid aan gebieden, van duingebied tot boerenland;
- Er is een rijke verscheidenheid aan natuur;
- Er zijn tussen de waterbedrijven onderling grote verschillen in recreatieve ontwikkeling.

De combinatie van recreatie met waterwinning vindt momenteel in allerlei vormen plaats; van extensief tot in een aantal gevallen intensief. Deze ontwikkeling is mede afhankelijk van de mogelijkheden, kwetsbaarheid en aantrekkelijkheid van de gebieden. Vaak vinden er echter al meer activiteiten in de waterwingebieden plaats dan wordt gedacht.

2.2 Belangrijkste recreatieve kwaliteiten/ kenmerken gebieden

De onderzochte waterbedrijven geven op verschillende manieren invulling aan recreatie/ recreatief medegebruik. Alle waterbedrijven hebben ieder een heel eigen imago, zijn verschillend qua opzet en type gebieden. Toch gelden voor alle waterbedrijven 6 basiskwaliteiten die gezien kunnen worden als de dragers voor recreatieve ontwikkeling.

De basiskwaliteiten voor alle gebieden van de waterbedrijven zijn:

1. Waterwinning (blauw)
2. Rust & ruimte
3. Diverse gebiedskenmerken (variërend van duingebieden - boerenland)
4. Opengestelde gebieden
5. Diverse natuur (groen)
6. Cultuur (rood)

Basiskwaliteiten.

- *waterwinning*
- *rust & ruimte*

Ten aanzien van de eerste drie kwaliteiten, waterwinning, rust & ruimte en diverse gebiedskenmerken, geldt dat deze kwaliteiten als basis aanwezig zijn. Dit wil echter nog niet zeggen dat recreatie/ recreatief medegebruik hiermee verzekerd is, daar moet meer voor gebeuren. Voor de vierde kwaliteit geldt dat nog niet alle gebieden van de waterwinbedrijven opengesteld zijn. Deze kwaliteit staat sinds de gebeurtenis van 11 september 2001 ook in een heel ander daglicht en bij alle bedrijven ter discussie. Toch is deze kwaliteit echter nodig om recreatieve ontwikkeling haar gang te laten gaan. De vijfde basiskwaliteit 'natuur' is

volop in ontwikkeling en krijgt bij het merendeel van de bedrijven aandacht. Voor de laatste kwaliteit geldt dat de basis er ligt, maar er zeker ook goede kansen zijn om, in combinatie met de andere functies, hieraan verdere invulling te geven.

2.3 Inventarisatie activiteiten en voorzieningen

Alle 18 waterbedrijven zijn benaderd voor het onderzoek, op één bedrijf na hebben alle bedrijven meegewerkt aan dit onderzoek. In bijlage 1 en 2 staan de totaallijsten van landgebonden, oever- en watergebonden recreatie-activiteiten bij waterwinbedrijven weergegeven. Hierbij moet echter wel de opmerking gemaakt worden dat het totaal aantal routes en aantal kilometers wandel, fiets-, en ruiterspad hoger zal uitvallen. Bij een aantal bedrijven zijn de exacte ligging en het bijbehorende aantal kilometers niet bekend en daarom niet meegeteld in het totaal.

Een eerste blik op de tabellen laat een duidelijk verschil zien tussen de bedrijven en de mogelijkheden om invulling te geven aan recreatie. Uit het onderzoek blijkt dat bij een aantal bedrijven het lastig is om met recreatie aan de slag te gaan. De grootte van de gebieden, versnippering en onaantrekkelijkheid van gebieden zijn veelal aanleiding om niet of nauwelijks invulling te geven aan de functie recreatie. Daarnaast blijkt een recreatieve insteek mede afhankelijk van het belang en de waarde dat het management van het waterbedrijf hecht aan deze thematiek.

Mate van openstelling

Uit de inventarisatie komt naar voren dat een waterbedrijf wel degelijk een partij is, dat redelijk wat ruimte 'in beslag neemt' met haar waterwinactiviteiten. Voor totaal 17 bedrijven is er sprake van 221 gebieden, waarvan 107 gebieden opengesteld zijn voor publiek (zie tabel 2.1). De opengestelde waterwingebieden bestrijken gezamenlijk ca. 17.528 hectares. Van de ruim 25.000 hectares waterwingebied is dus bijna tweederde opengesteld terrein.

In hoeverre een gebied toegankelijk is of wordt voor publiek, bepaalt de eigenaar van het desbetreffende gebied. Bij openstelling van gebieden worden over het algemeen door de waterbedrijven veelal alleen extensieve recreatievormen toegestaan, zoals wandelen en fietsen.

De manier van openstelling verschilt per bedrijf en gebied omdat het veelal samenhangt met de waarden van het gebied en de wenselijkheid en mogelijkheid ten aanzien van de primaire hoofdfunctie (waterwinning). Sommige waterbedrijven bieden alleen toegang in bepaalde delen van hun gebieden, anderen gedurende een bepaalde periode van het jaar, weer anderen alleen voor één bepaalde doelgroep of alleen visueel, bijv. middels doorkijkjes of zichtlijnen.

Bijna 2/3 van het totaal aantal hectares is opengesteld

Tabel 2.1 Routegebonden recreatie.

	1. Waterbedrijf Groningen	2. Vitens - regio Fryslan	3. Waterleidingsmaatschappij Drenthe	4. Vitens - regio Overijssel	5. Hydron Flevoland	6. Vitens - regio Gelderland	7. Hydron Midden NL	8. Gemeentewaterleidingen Amsterdam	9. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland	10. WRK	11. Waterbedrijf Europoort	12. Duinwaterbedrijf ZH	13. Hydron ZH	14. Delta Nutsbedrijven	15. Brabant Water	16. Brabantse Biesbosch	17. Tilburgsche Waterleidingmaatschappij	18. Waterleidingmaatschappij Limburg	Totaal
Aantal gebieden	5	13	15	23	-	39	27	2	2	n.v.t.	4	3	10	6	36	3	1	32	221
Aantal opengestelde gebieden	0	2	10	18	-	23	8	1	2	n.v.t.	1	3	0	6	24	0	0	9	107
Gebieden voorzien van fietspaden	0	0	4	4	-	5	3	0	2	n.v.t.	1	1	0	1	2	0	0	3	26
Gebieden voorzien van wandelpaden	0	1	9	16	-	22	7	1	2	n.v.t.	1	3	0	6	21	0	0	9	98
Gebieden voorzien van ruiterspaden	0	0	0	1	-	9	2	1	2	n.v.t.	0	1	0	3	1	0	0	1	21

- **Routegebonden activiteiten**

Routegebonden recreatie

Uit tabel 2.1 en de inventarisatie (bijlage 1 en 2) blijkt dat routegebonden activiteiten als fietsen, wandelen en paardrijden, activiteiten zijn die veel waterbedrijven aanbieden. Qua aantal kilometers fietspaden is PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland koploper met 103 km fietspad (zie bijlage 1). Ditzelfde beeld zien wij bij het wandelen, PWN Noord-Holland is ook hier de grootste aanbieder (299 km), gevolgd door Gemeentewaterleidingen Amsterdam, Brabant Water en Duinwaterbedrijf Zuid Holland.

Het totaal aantal routes en weergegeven kilometers van deze activiteiten is niet geheel betrouwbaar aangezien van een aantal bedrijven het exacte aantal en de exacte lengte van de routes niet precies bekend zijn. De totalen geven een indicatie maar de werkelijkheid zal wellicht hoger uitvallen. Daarnaast zijn er ook waterbedrijven, waaronder Vitens - regio Overijssel, die aangeven dat in de waterwingebieden zelf nauwelijks fiets- en wandelmogelijkheden zijn, maar er wel fiets- en wandelpaden zijn die direct grenzen aan het wingebied.

Tabel 2.2 Educatieve activiteiten.

	1. Waterbedrijf Groningen	2. Vitens - regio Fryslan	3. Waterleidingmaatschappij Drenthe	4. Vitens – regio Overijssel	5. Hydron Flevoland	6. Vitens – regio Gelderland	7. Hydron Midden NL	8. Gemeentewaterleidingen Amsterdam	9. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland	10. WRK	11. Waterbedrijf Europoort	12. Duinwaterbedrijf ZH	13. Hydron ZH	14. Delta Nutsbedrijven	15. Brabant Water	16. Brabantse Biesbosch	17. Tilburgsche Waterleidingmaatschappij	18. Waterleidingmaatschappij Limburg	Totaal
Gebieden met excursiemogelijkheden	-	-	9	22	-	7	2	2	2	-	-	3	1	6	-	2	-	6	62
Aantal excursiegangers, bezoekers of bezoeken per jaar * 1.000	-	-	?	?	-	5	3	720	7000	-	-	1200	0,01	113	-	2	-	0,3	9.043
Aantal infocentra	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	5

- **Educatieve activiteiten**

Uit tabel 2.2 komt duidelijk naar voren dat veel bedrijven educatieve activiteiten verzorgen. Excursies en rondleidingen vormen het grootste aandeel in deze activiteiten. Jaarlijks krijgen deze waterbedrijven heel wat bezoekers die vanuit werk, studie, school of anderszins willen kennismaken met het waterbedrijf. Het totale aantal van 9.043.000 ligt wellicht hoger aangezien GWA rekent in bezoeken per jaar en niet in bezoekers en daarnaast zijn bij Waterleidingmaatschappij Drenthe en Vitens – regio Overijssel de exacte aantallen niet bekend. Door veel waterbedrijven wordt deze activiteit veelal niet als recreatief gezien. Het gaat echter wel om openstelling voor publiek, activiteiten en beleving, dus over de elementen van recreatie.

Educatieve activiteiten:

- Excursies/ rondleidingen
- Lespakketten
- Educatieve routes
- Informatieborden

Op het educatieve vlak heeft een aantal bedrijven nog meer activiteiten die variëren van educatieve routes, lespakketten voor scholen, speur- en routezaken, waterdoe-programma's tot educatieve grondwatermeters.

Naast genoemde educatieve activiteiten hebben veel bedrijven bij of in hun gebieden informatiepanelen staan die het publiek vertellen wat er in de gebieden gebeurt en te doen is. Vier bedrijven hebben zelf ook een informatiecentrum.

Ter illustratie

Vitens - regio Gelderland maakt een onderscheid in gebieden die dienen als 'visitekaartjes' voor hun bedrijf en 'low profile' gebieden. In de eerstgenoemde gebieden is het mogelijk om rondleidingen te krijgen, uitgebreide informatievoorziening via borden en eventuele presentatieruimten. Op 'low profile' terreinen is enkel een informatiebord aanwezig over waterwinning en andere functies en is een beperkte padenstructuur aanwezig.

Tabel 2.3 Oever-, en watergebonden activiteiten.

	1. Waterbedrijf Groningen	2. Vitens - regio Fryslan	3. Waterleidingsmaatschappij Drenthe	4. Vitens - regio Overijssel	5. Hydron Flevoland	6. Vitens - regio Gelderland	7. Hydron Midden NL	8. Gemeentewaterleidingen Amsterdam	9. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland	10. WRK	11. Waterbedrijf Europoort	12. Duinwaterbedrijf ZH	13. Hydron ZH	14. Delta Nutsbedrijven	15. Brabant Water	16. Brabantse Biesbosch	17. Tilburgsche Waterleidingmaatschappij	18. Waterleidingmaatschappij Limburg	Totaal
Gebieden waar men mag vissen	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	6
Gebieden waar men mag zonnen	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	1	-	2	-	-	-	-	7
Gebieden waar men mag zwemmen	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Gebieden waar men mag schaatsen	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	4	-	-	-	-	6
Gebieden waar men mag varen	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gebieden waar men kan plankzeilen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Gebieden waar men kan zeilen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1

- **Oever-, en watergebonden activiteiten**

Uit tabel 2.3 blijkt dat vissen en schaatsen bij zes gebieden (en vier waterbedrijven) wordt toegestaan en zonnen bij 7 gebieden (en vijf waterbedrijven). Daarnaast zijn er slechts 3 gebieden waar gezwommen mag worden. Varen, plankzeilen en zeilen mag slechts één gebied.

Tabel 2.4 Overige activiteiten.

	1. Waterbedrijf Groningen	2. Vitens - regio Fryslan	3. Waterleidingsmaatschappij Drenthe	4. Vitens - regio Overijssel	5. Hydron Flevoland	6. Vitens - regio Gelderland	7. Hydron Midden NL	8. Gemeentewaterleidingen Amsterdam	9. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland	10. WRK	11. Waterbedrijf Europoort	12. Duinwaterbedrijf ZH	13. Hydron ZH	14. Delta Nutsbedrijven	15. Brabant Water	16. Brabantse Biesbosch	17. Tilburgsche Waterleidingmaatschappij	18. Waterleidingmaatschappij Limburg	Totaal
Gebieden met verblijfsrecreatieve mogelijkheden	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	4
Gebieden met andere voorzieningen	-	-	-	6	-	-	4	2	-	-	2	-	-	2	7	-	1	-	24

- **Overige activiteiten**

Tabel 2.4 laat zien dat slechts in vier gebieden verblijfsrecreatieve mogelijkheden aanwezig zijn. Tot slot zijn in 24 gebieden één of meer overige voorzieningen aanwezig, variërend van een watertoren, mooie natuur tot een golfbaan. Met name Brabant Water en Vitens – regio Overijssel hebben meerdere van deze voorzieningen.

Benadering van publiek

Het merendeel van de waterbedrijven benadert het publiek op een 'low profile' manier over de recreatiemogelijkheden. Er wordt nauwelijks gerichte PR ingezet als instrument om recreanten te informeren. Hierbij is wel een duidelijk verschil waarneembaar tussen de bedrijven die concreet invulling geven aan recreatie (aandacht ervoor in het beleid) en bedrijven die op passieve wijze omgaan met de recreatiefunctie. De houding ten aanzien van recreatie/ recreatief medegebruik is over het algemeen passief (zie paragraaf 2.4). Dit blijkt behalve uit informatie-materiaal ook uit de websites van de waterbedrijven. Op het merendeel van de sites is nauwelijks aandacht voor andere thema's dan waterwinning. De bedrijven die volop met recreatieve ontwikkeling aan de slag zijn, laten dit wel zien en geven het publiek via dit medium inzicht in de recreatieve mogelijkheden.

Conclusies

Als men de activiteiten/ voorzieningen onderwerpt aan een sterkte/ zwakte analyse, zijn de belangrijkste conclusies uit deze analyse:

- Een uitgebreid en divers aanbod aan routegebonden recreatie, hoofdzakelijk wandelen en fietsen;
- Een groot educatief aanbod, bestemd voor diverse doelgroepen;
- De waterbedrijven hebben een beperkt aanbod aan dagattracties, horecagelegenheden en andere dagrecreatieve mogelijkheden;
- Een minimaal aanbod aan oever-, en watergebonden recreatie;
- Er is sprake van een groot verschil qua recreatie-aanbod tussen de waterbedrijven. Met name in het westen van het land is het recreatie-aanbod uitgebreid, in het midden en zuiden van het land is het recreatie-aanbod iets minder uitgebreid en in het noorden (Friesland en Groningen) is men het minst actief met recreatie aan de slag;
- Het publiek/ inwoners van de desbetreffende provincie is veelal niet of nauwelijks op de hoogte van de recreatieve activiteiten van de waterbedrijven mede door de 'low profile' benadering.

2.4 Ervaringen/ houding ten aanzien van recreatie

De meeste waterbedrijven hebben ervaringen opgedaan met recreatie. Uit de gesprekken komt duidelijk naar voren (zie figuur 2.1) dat de houding van de meeste waterbedrijven ten aanzien van recreatie een passieve is. Hiermee wordt verstaan dat een bedrijf niet actief haar recreatieve mogelijkheden bekendmaakt en aanbiedt aan de recreant. Ondanks de passieve houding vindt er wel, in meer of minder mate, recreatie/ recreatief medegebruik plaats, zonder dat hiervoor concreet beleid is geformuleerd of een medewerker voor is aangesteld.

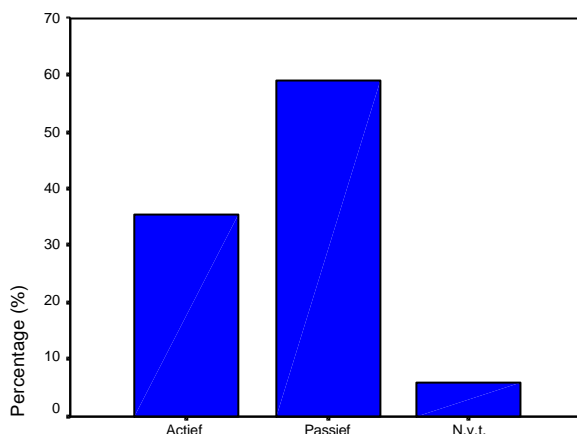

Fig. 2.1. Houding ten aanzien van recreatie?

Kansen

Maatschappelijke
acceptatie

De waterbedrijven ervaren dat recreatie bij uitstek kansen biedt voor maatschappelijke acceptatie richting overheden, organisaties en burgers. Door goede voorlichting, openstelling van gebieden en door organisaties en/of burgers te betrekken bij beleidsvorming en nieuw te ontwikkelen ideeën wordt draagvlak gecreëerd voor waterwinactiviteiten. Zeker bij een verder toenemende druk op de beschikbare ruimte in Nederland, is het van belang dat hieraan veel aandacht wordt besteed. Een aantal bedrijven heeft aangegeven aan deze zaken al gericht invulling te geven, en met goede resultaten.

Ter illustratie

Vitens - regio Gelderland benoemt in haar nota recreatief medegebruik³ dat door waterwingebieden een duidelijke recreatieve functie te geven, er een meerwaarde voor de maatschappij geboden wordt (behoefte aan recreatie), er door openstelling gewerkt kan worden aan bewustwording over de relatie tussen waterwinning, grondstofbescherming, natuur en recreatie en dat er door samenwerking met andere maatschappelijke organisaties win-win situaties gecreëerd kunnen worden in bescherming van andere oprukkende belangen. Vitens - regio Gelderland wil dit realiseren door extensieve recreatievormen (namelijk wandelen, educatie (rondleidingen) en natuurgebonden recreatie, bijv. natuurstudie IVN) toe te staan en daarbij samen te werken met diverse partners. Deze vorm van recreatie brengt namelijk niet of nauwelijks schade toe aan de waterwinning.

³ Waterbedrijf Gelderland. 2002. Recreatief medegebruik.

Knelpunten

- *Vandalisme*
- *Veiligheid*
- *Verontreiniging*
- *Beheersbaarheid*

Toch ontstaan bij veel bedrijven knelpunten rondom het fenomeen recreatie/ recreatief medegebruik. Veiligheid/bescherming van de grondstof en vandalisme worden het meest vaak als knelpunten ervaren. Daarnaast worden knelpunten als bepaalde vormen van verontreiniging als zwerfvuil, het niet meer baas zijn in je eigen terreinen, veelvuldig genoemd.

Figuur 2.2 laat zien dat ondanks alle knelpunten de kansen het zwaarste wegen voor de bedrijven bij de afweging om invulling te geven aan recreatie.

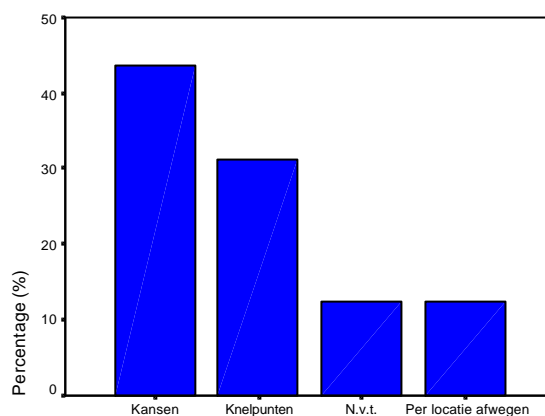

Fig. 2.2. Wat weegt het zwaarst; kansen of knelpunten?

Ontwikkelingsplannen op vlak recreatie/ recreatief medegebruik

Uit figuur 2.3 blijkt dat veel waterbedrijven met ontwikkelingsplannen op het vlak van recreatie/ recreatief medegebruik aan de slag zijn. De bedrijven zien, naast hun primaire hoofdtaak waterwinning, zeker uitdaging en mogelijkheden om invulling te geven aan deze functie. Functieverweving komt steeds meer aan de orde, veelal in een combinatie van waterwinning, natuur en recreatie.

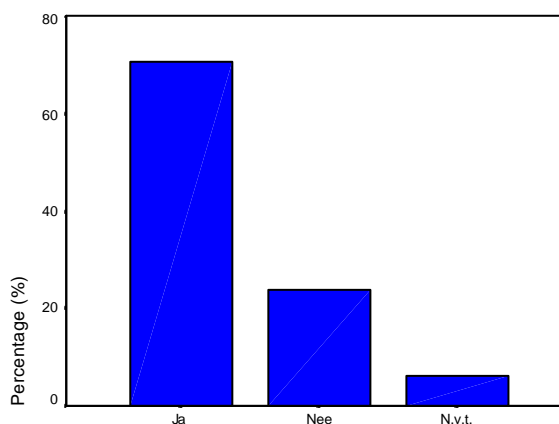

Fig. 2.3. Bent u met ontw.plannen op vlak van recreatie bezig?

2.5 Ontwikkeling recreatie bij de waterbedrijven

De manieren waarop invulling wordt gegeven aan recreatie en recreatieve ontwikkeling vindt plaats op uiteenlopende manieren. De navolgende plannen/ ideeën zijn een greep uit de verschillende activiteiten, in de verschillende regio's.

Beleidsmatige invulling

- Door PWN Noord-Holland is eind november 2002 het nieuwe tienjarenplan aangeboden aan de provincie (ter goedkeuring) en zal vervolgens een vertaling gaan plaatsvinden in gebiedsvisies van vier jaar. In deze visies wordt uitgewerkt wat PWN precies gaat oppakken rondom onder andere het thema recreatie.

Toegankelijkheid en informatievoorziening.

- Waterleidingmaatschappij Limburg is bezig met een aantal kleinschalige initiatieven zoals aanleg van voet-, en fietspaden. Waterproductiebedrijf Heel, pompstation Roosteren en IJzeren Kuilen, zijn voorzien van fraaie informatie panelen en er is een voet-, en fietspad route ontwikkeld.
- Waterleidingmaatschappij Drenthe is momenteel druk bezig met de aanleg van diverse wandelroutes in gebieden waar deze nog ontbreken. Daarnaast heeft men zich in het waterwingebied De Bulten/ Duunsche Landen bij Annen aangesloten bij het project 'letterboxing' (www.letterboxen.nl). Letterboxing is de nieuwe toeristische attractie rondom het Zuidlaardermeer. In de ruime omgeving zijn zestig boxen verstoppt, met in elke box een uniek stempel. Middels navigeren, schatzoeken, verzamelen en jagen kunnen bezoekers op zoek gaan naar de stempels. Op deze manier komt de recreant veel te weten over de natuur en geschiedenis van de omgeving. Recreatiebedrijf Breeland organiseert o.a. deze activiteit in de gebieden De Bulten/ Duunsche Landen. Verder heeft WMD bij de wingebieden infopanelen geplaatst met informatie over waterwinning, natuurontwikkeling en wandelroutes.
- Bij Vitens – regio Gelderland vindt bij het pompstation Fickersdries momenteel een herinrichting plaats waarin recreatie/ recreatief medegebruik mee wordt meegenomen door de aanleg van fietspaden en een aantal bankjes. Door het waterwingebied duidelijk te etaleren als wandelgebied, creëert Vitens – regio Gelderland partners bij de bescherming van dit terrein.

Educatie en beleidsmatige invulling.

- Vitens – regio Overijssel heeft een speurneuzenroute ontwikkeld. Daarnaast wordt er in het waterwingebied Diepenveen binnenkort een educatieve grondwatermeter geplaatst en in het waterwinge-

bied Engelse Werk wordt een waterdoe-programma ontwikkeld. Natuur en Milieu Overijssel, Vitens, provincie, waterschappen en natuurbeheerders hebben eind 2002 een tiental 'educatieve grondwatermeters' in Overijssel geplaatst. Via deze meters willen de organisaties aandacht vragen voor goed en voldoende grondwater voor natuur, landbouw en mens. In een bovengrondse buis is niet alleen de grondwaterstand te zien, maar ook of de grondwaterstand gunstig of ongunstig is voor natuur en landbouw. Ook drinkwaterwinning heeft effect op de grondwaterstand. Daarom besteedt Vitens – regio Overijssel veel zorg aan een goede grondwaterstand en worden drie grondwatermeters gefinancierd. Bij Deventer Ceintuurbaan wordt momenteel een strategisch beheerplan ontwikkeld.

GIOS in de praktijk; stedelijk uitloopgebied.

- Bij Hydron Midden Nederland komt bij het pompstation Vleuten door de geplande VINEX-locatie Leidsche Rijn, vanuit de gemeente en de projectontwikkelaar, steeds meer druk te staan op de inrichting van het gebied. Na overleg met genoemde partijen is Hydron aan de slag gegaan met de ontwikkeling van een waterwinpark. Dit park wordt toegankelijk gemaakt en ingericht voor omwonenden van de Leidsche Rijn.
- Brabant Water is door de gemeente 's Hertogenbosch gevraagd om medewerking te verlenen aan het plan Hooge Heide. De gemeente wil een gebied recreatief waardevoller maken. Hier ligt het waterwingebied Nuland, een bosgebied, waar de gemeente graag een gemarkeerde wandelroute wil ontwikkelen en aan de buitenrand van het gebied een parkeerplaats wil aanleggen.

Kwaliteitsverbetering en beleidsmatige vertaalslag imago

- Duinwaterbedrijf Zuid Holland is momenteel actief bezig om verbeteringen aan te brengen in de huidige recreatieve ontsluiting en voorzieningen in haar gebieden, bijv. aanleg van vloestofdichte parkeervoorzieningen, verbetering en aanleg van diverse soorten wandelpaden om de diversiteit te vergroten, etc. In de hele ontwikkeling blijft het bedrijf zich richten op de natuurgerichte recreatie, dus geen gemotoriseerd verkeer, mountainbikers, etc. Daarnaast wil het bedrijf een ander imago gaan uitstralen. Door verwijdering van de afrasteringen rondom de gebieden, wil zij gaan bijdragen aan een goede landschapsbeleving.

Klantenonderzoek

- Gemeentewaterleidingen Amsterdam is momenteel aan de slag met een intern project genaamd 'groene klanten'. In dit project inventariseert het waterbedrijf wie haar klant is, waar die klant voor naar de terreinen komt, welke voorzieningen hij/zij gebruikt, eventueel mist en wat het waterbedrijf deze klant te bieden heeft.

Sportieve recreatie

- De Tilburgsche Waterleidingmaatschappij heeft plannen voor de aanleg van een tweede golfbaan en wil, onder bepaalde voorwaarden, nog meer delen gaan openstellen voor extensieve recreatie.

2.6 Gewenste doelgroepen en recreatievormen

Als gesproken wordt over recreatie/ recreatief medegebruik, dient al gauw de vraag aan over gewenste (en ongewenste) doelgroepen en recreatievormen.

Recreatie-activiteiten:

- Fietsen
- Wandelen
- Excursies

Uit de gesprekken met de waterbedrijven over welke recreatievormen en doelgroepen aansluiten bij waterbedrijven, worden door bijna alle bedrijven de extensieve recreatievormen als fietsen, wandelen en op beperkte schaal ruitertoerisme genoemd. Daarnaast wordt (natuur)educatie in de vorm van excursies, voorlichtingsdagen voor scholen etc. veel genoemd.

Doelgroepen.

- Natuurgerichte recreanten
- Rust- en ruimtezoekers

Doelgroepen vloeien voort uit de genoemde recreatievormen, dus fietsers, wandelaars en ruiters. Natuurgerichte recreanten en rust- en ruimtezoekers worden veelal apart benoemd en vormen doelgroepen die aansluiten bij de activiteiten van de waterbedrijven.

Ter illustratie

Uit onderzoek in de gebieden de Vallei Meijndel en Waalsdorp van het duinwaterbedrijf Zuid-Holland is gebleken dat 60% van de bezoekers de Vallei Meijndel bezoekt voor een korte of lange wandeling en 11% om de hond uit te laten, terwijl de aantallen voor Waalsdorp respectievelijk 51% en 52% bedragen. 25% van de ondervraagden in Vallei Meijndel gaf aan een bezoek aan de 'boerderij Meijndel' te gaan brengen, 7% kwam naar het gebied voor sportieve recreatie. Als reden voor het bezoek geeft 50% van de bezoekers van Vallei Meijndel aan dat dit de natuur betreft, gevolgd door wandelmogelijkheden (44%) en rust/stilte (24%). Bezoekers van Kijfhoek en Bierlap zijn nog natuurgerichter; 67% geeft natuur als motief op, ook rust en stilte (53%) zijn belangrijk. Uit voorgaande gegevens blijkt dat diverse doelgroepen gebruikmaken van de gebieden. De gebieden hebben, door de nabijheid van steden als Den Haag en Leiden, een grote betekenis als recreatiegebied en stedelijke uitloop. In totaal wonen meer dan 1 miljoen mensen op minder dan 20 km.

Vitens – regio Overijssel heeft een groot aantal waterwingebieden in bezit die variëren in grootte van enkele tientallen tot meer dan honderd hectaren. Een aantal van deze gebieden is opengesteld voor publiek. Na een inspannende dag of werkweek kan het publiek in deze gebieden genieten van gevarieerde landschappen als bossen, heide, schrale graslanden en uiterwaarden. Elk waterwingebied heeft zijn eigen karakter. In sommige waterwingebieden staan borden waarop de bezoeker meer informatie over het gebied kan vinden. Hoe zag het gebied er vroeger uit en hoe nu en waarom is gekozen voor deze in-

richting? Op de plattegronden is duidelijk aangegeven waar wat te vinden is en hoe de bezoeker daar via fiets- en/of wandelpaden kan komen.

Gemeentewaterleidingen Amsterdam geeft in haar beheersvisie voor de Amsterdamse Waterleidingduinen 2001-2010 'Struinen in de toekomst' aan dat de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) een groot en waardevol natuurgebied vormen. Daarnaast is het gebied een belangrijk recreatiegebied in de dichtbevolkte Randstad voor mensen die er 'even gezellig tussenuit willen' of willen genieten van de aanwezige natuur. Het merendeel van de bezoeken wordt afgelegd door mensen die in de omgeving wonen (90%), waarvan meer dan de helft vaker dan 20 keer per jaar komt. Natuur, rust en ruimte zijn de belangrijkste kenmerken van AWD, waar de bezoekers op hun eigen manier van kunnen genieten. Ze kunnen letterlijk door de natuur struinen, omdat ze buiten de paden en wegen mogen komen. Als men wil kan men ook uitgezette wandelroutes volgen of trimmen⁴

PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland benoemt in haar concept-tienjarenplan dat maar liefst 75% van haar bezoekers speciaal naar haar gebieden komt voor rust, ruimte, stilte en ongerepte natuur en daar wandelend, fietsend of (in beperkte mate) te paard van geniet. Zo'n 15-20% combineert de natuurbeleving met zijn of haar favoriete sport: veelal trimmen, racefietsen en mountainbiken. Voor ongeveer 7% staan gezelligheid en/of speelmogelijkheden voor de kinderen voorop. Tweederde van de bezoekers ervaart deze duingebieden als rustig alleen de zondag daarentegen niet. Met de groei van het aantal bezoekers neemt de hinder ook steeds verder toe. In het Noord-Hollandse Duinreservaat heeft 41% van de mensen wel eens last van anderen. Mountainbikers en racefietsers (32%) en (loslopende) honden (8%) worden daarbij het vaakst genoemd. PWN verwacht dat het aantal Randstadbewoners dat voor rustige vormen van recreatie de duinen opzoekt, de komende jaren zal blijven groeien. Zonering van de activiteiten zal dus de nodige aandacht krijgen.

Voor diverse doelgroepen wordt in het concept-tienjarenplan geschetst hoe het ideaal plaatje er uit zou moeten zien. In eerste instantie blijft PWN zich richten op haar huidige bezoekers, te weten bewoners van de noordwestflank van de Randstad en toeristen die te gast zijn in de regio. Daarnaast wil PWN in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen zich meer gaan richten op het bedrijfsleven die in hun gebieden aan bedrijfsarrangementen deelnemen. Opgemerkt wordt dat deze doelgroep steeds vaker dicht bij huis activiteiten onderneemt. PWN Noord-Holland mist ook duidelijk doelgroepen die zij in haar beleid en activiteiten meer zal gaan betrekken, namelijk gehandicapten, allochtonen en jongeren.

⁴ Gemeentewaterleidingen Amsterdam. 'Struinen in de toekomst' Beheersvisie voor de Amsterdamse Waterleidingduinen 2001-2010.

2.7 Recreatiebeleid bij waterwinbedrijven

Om inzicht te krijgen in op welke manier de waterbedrijven bezig zijn met recreatie/recreatief medegebruik is naast een inventarisatie van het aanbod tevens gevraagd naar hun visie en beleid ten aanzien van dit thema.

Uit figuur 3.1 blijkt dat een meerderheid van de waterbedrijven recreatie (nog) niet als aparte functie in hun beleidsplannen opneemt.

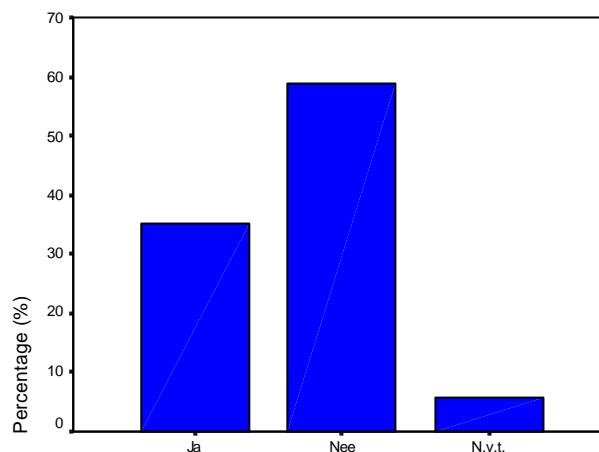

Fig. 3.1. Is recreatie opgenomen in beleidsplan waterbedrijf?

Ter illustratie

PWN Noord-Holland geeft aan dat waterwinbedrijven veelal te maken hebben met een spanningsveld tussen beleid en praktijk. Enerzijds moeten zij als bedrijf rekening houden met het feit dat grote delen van de duinen onder de EU-Habitatrichtlijn vallen en dat de duinnatuur een belangrijke rol speelt in beleidsconcepten en plannen van landelijke en regionale overheden, maar dat anderzijds mensen centraal staan. Hun beleving vormt de legitimatie voor alles wat wij doen, aldus PWN. Anderzijds wil PWN graag dat zij het beheerbeleid en de beheeractiviteiten inzien. PWN wil daarom een ieder die een band heeft met de duinen bij het beheer betrekken. Samen met haar omgeving, variërend van bezoekers, bewoners tot ambtenaren en bestuurders, wil PWN zoeken naar oplossingen en realiseren wat zij voor ogen heeft. PWN wil graag actief met anderen aan de slag.

Gemeentewaterleidingen Amsterdam (GWA) hebben in hun beheersvisie in een subdoelstelling verwoord dat men naast waterwinning en natuur de recreant 'natuur, rust en ruimte' wil bieden en deze waarden wil beschermen binnen de randvoorwaarden die natuurbeheer en waterwinning stellen. Hierbij hoort ook het creëren van draagvlak voor het beheer en gebruik van de Amsterdamse Waterleidingduinen en het stimuleren van de betrokkenheid van bewoners van de regio door (natuur)educatie en voorlichting. Onder rust wordt een minimale verstoring van de bezoeker door 'niet-natuurlijke' geluiden en activiteiten verstaan. Onder ruimte verstaat GWA een zo groot mogelijke toegankelijkheid van het duingebied voor de bezoeker en een zo veel mogelijk visueel ongestoord landschap.

2.8 Conclusies

Uit de inventarisatie onder 17 van de 18 waterbedrijven blijkt dat de bedrijven op het vlak van routegebonden recreatie en educatie (excursies en bezoeken) veel te bieden hebben. Tussen de bedrijven zijn wel duidelijke verschillen waarneembaar hoe men invulling geeft aan recreatie. Met name de waterbedrijven in het westen, nabij grotere bevolkingsconcentraties, hebben veel te bieden op het vlak van recreatie/ recreatief medegebruik.

De houding van de waterbedrijven ten aanzien van recreatie/ recreatief medegebruik is over het algemeen passief. Dit blijkt uit de 'low profile' benadering, het informatiemateriaal en uit de websites van de waterbedrijven. Op het merendeel van de sites wordt niet of nauwelijks aandacht besteed aan andere thema's dan watergerelateerde thema's.

Naast de vele kansen die recreatie biedt, ontstaan bij veel bedrijven ook knelpunten rondom het fenomeen recreatie/ recreatief medegebruik. Veiligheid/bescherming van de grondstof en vandalisme worden veel als knelpunten ervaren. Daarnaast worden knelpunten als bepaalde vormen van verontreiniging als zwerfvuil, het niet meer baas zijn in je eigen terreinen, veelvuldig genoemd.

De bedrijven zijn volop bezig met de ontwikkeling van plannen die betrekking hebben op recreatie. Functieverweving komt steeds meer aan de orde, veelal in een combinatie van waterwinning, natuur en recreatie.

Tot slot wordt de doelgroep gekenmerkt door fietsers, wandelaars en ruiters (extensieve recreatievormen). Natuurgerichte recreanten en rust- en ruimtezoekers worden veelal apart benoemd.

3 Beleidsontwikkelingen en trends

3.1 Beleidsontwikkelingen

3.1.1 Rijksbeleid t.a.v. recreatie/ recreatief medegebruik

In het kader van dit onderzoek wordt qua recreatiebeleid ingestoken op beleid voor recreatie in de groene ruimte. Recreatiebeleid in de groene ruimte is echter geen sectoraal beleid maar vergt integraal beleid. Eerstverantwoordelijke voor dit beleid is het ministerie van LNV dat in het natuur- en landbouwbeleid ook aandacht besteedt aan dit thema. Ook vanuit het ministerie van VROM wordt beleid voor nieuwe groene ruimte ontwikkeld. In deze paragraaf worden de hoofdlijnen van de belangrijkste nota's vanuit de verschillende departementen kort weergegeven. In bijlage 3 is een uitgebreidere beschrijving van verschillende nota's weergegeven.

Vijfde nota ruimtelijke ordening en Structuurschema Groene Ruimte deel 2 (SGR2) (ministerie van LNV, 2001)

SGR2 geeft invulling aan de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Daarnaast geeft SGR2 aan wat de ruimtelijke en programmatische consequenties zijn van het beleid uit andere nota's.

In de Stellingnamebrief van kabinet Balkenende is aangekondigd dat deel 3 van het SGR2 niet afzonderlijk zal worden uitgebracht; de pkb's van deel 3 van het SGR2 en de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening worden samengevoegd in de Nota Ruimte. Deze nota zal spoedig na het aantreden van het nieuwe kabinet naar de Tweede Kamer worden gestuurd. Vanwege het grote belang van integraal beleid voor het landelijk gebied en de noodzaak van meer aandacht voor de uitvoering, heeft het Kabinet in de Stellingnamebrief aangegeven dat er een Nationale Agenda voor een Vitaal Platteland wordt uitgebracht. Dit omvat een geïntegreerde visie voor het landelijk gebied met daaraan gekoppeld een integraal meerjarenprogramma voor de uitvoering. Het beleid uit het SGR2 zal in deze Nationale Agenda een vervolg krijgen.

Het beleid is erop gericht om te streven naar een mooie en functionele leefomgeving. De kwaliteit van deze leefomgeving is daarbij gemeten in ruimtelijke diversiteit, economische en maatschappelijke functionaliteit, culturele diversiteit, sociale rechtvaardigheid, duurzaamheid, aantrekkelijkheid en menselijke maat.

De aangegeven criteria - en met name de criteria maatschappelijke functionaliteit en aantrekkelijkheid - bieden aanknopingspunten voor VEWIN. Er moet namelijk ruimte blijven voor een verscheidenheid aan culturele, recreatieve en bewegingsactiviteiten en tekorten in recreatieruimte, met name rond de steden, moeten worden ingevuld. Hierbij wordt gekozen voor functiecombinaties waarbij natuur, waterwinning en/of recreatie kunnen samengaan.

Natuur voor mensen, mensen voor natuur (ministerie van LNV, 2000)

De nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur (NVM,MVN) is erop gericht om de Ecologisch Hoofdstructuur gerealiseerd te krijgen en op versterking van de landschappelijke identiteit, biodiversiteit en beleid voor groen in en om de stad (GIOS). In de nota wordt duidelijk gekozen om de gehele samenleving te betrekken bij het natuurbeleid. Met betrekking tot recreatie zijn maatregelen opgenomen voor openstelling, verbetering en realisatie van groen relevant voor recreanten.

Grote stedenbeleid en groenimpuls (ministerie van LNV, 1999)

De kwantiteit en kwaliteit van groen in en om de stad is afgenomen en met name in de Randstad zijn tekorten aan recreatief groen. Het beleid van het rijk is erop gericht deze tekorten in kwalitatieve en kwantitatieve zin op te heffen. Met behulp van een stimuleringsprogramma dient groen in en om de stad gerealiseerd te worden.

Het rijk heeft daarvoor convenanten afgesloten met 30 (grote) steden. Tot 2020 moet 25.000 ha groen en 450 km aan groene verbindingen worden aangelegd.

Groene diensten

Voor een duurzaam landelijk gebied is particulier ondernemerschap onmisbaar. Niet alleen voor de voedselproductie, maar - in toenemende mate - ook voor andere maatschappelijk gewenste functies. Steeds vaker wordt het landelijk gebied beheerd door 'groene' ondernemers die inspelen op de behoefte aan schoon voedsel en water, aan leefbaarheid van het platteland, aan recreatie in natuur en landschap en aan rust en ruimte (www.minlnv.nl).

Het ministerie van LNV is momenteel bezig met het uitwerken van een concept voor groene diensten. Na politieke besluitvorming zal duidelijk zijn hoe LNV hieraan wenst vorm te geven, waar rijksgeld wordt ingezet en hoeveel middelen beschikbaar zullen zijn. Overigens betaalt het rijk al aan groene diensten, met als belangrijkste instrument Programma Beheer.

Behalve de rijksoverheid tonen ook vele andere overheden initiatieven op het terrein van groene diensten. Het is dus geen exclusieve rijks-aangelegenheid.

Op dit moment zijn waterwinbedrijven uitgesloten van Programma Beheer. Dit instrument wordt momenteel geëvalueerd, waarbij ook de werkingssfeer aan de orde komt. Hierbij wordt ook meegenomen of waterbedrijven wel of niet door de rijksoverheid voor natuurbeheer betaald zouden kunnen/ moeten worden.

Bij groene diensten gaat het in de visie van LNV om activiteiten van grondgebruikers (niet alleen agrariërs) op het terrein van natuur, landschap (inclusief cultuurhistorie), waterbeheer en openbare toegankelijk-

heid van het landelijk gebied, die zijn gericht op het realiseren van maatschappelijke wensen en verder gaan dan van ondernemers in redelijkheid verwacht mag worden. Deze diensten kunnen betaald en onbetaald geleverd worden. Afhankelijk van de invalshoek kan de beloning komen vanuit verschillende private en publieke partijen. Voorbeelden van groene diensten zijn het realiseren van een specifieke natuurkwaliteit, onderhoud en aanleg van gewenste landschapselementen, verhoging van het waterpeil om verdroging van natuurgebieden tegen te gaan, het openstellen van een gebied voor wandelaars en/of fietsers, etc.

Groene diensten zijn met name kansrijk in die gebieden waar de vraag (publiek of privaat) hoog is. Bijvoorbeeld in de duinen waar recreatieve druk hoog is en grote steden nabij zijn. De rijksoverheid vertaalt de publieke vraag in gewenste producten voor de prioritaire gebieden. Dit zijn bijvoorbeeld de nationale landschappen, beïnvloedingsgebieden van de EHS, gebieden voor versterking van recreatie om de stad en reconstructiegebieden.

De visie van LNV is vooralsnog dat het afstemmen met en het afsluiten van contracten moet worden ingestoken op het niveau waar de vraag ligt. Daar waar provinciale doelen liggen is de provincie partner, daar waar de rijksoverheid doelen heeft, de rijksoverheid. Ook gemeenten, waterschappen of private partijen kunnen partner zijn. Politieke besluitvorming hierover moet echter nog plaatsvinden.

De belangrijkste kansen voor waterwingebieden zijn natuurbeheer, toegankelijkheid van het gebied, seizoensberging, overloopgebieden, of vernatting t.b.v. natuurdoelen.

GIOS in relatie tot waterwingebieden

Het GIOS-programma is een programma dat betrekking heeft in en om de stad. 'In de stad' is verbonden met het stedelijke vernieuwingsprogramma (ISV) respectievelijk Grotestedenbeleid (GSB) en in dit kader doet het rijk zaken met 30 grote steden (G30).

'Om de stad' daarentegen is in belangrijke mate opgehangen aan investeringsprogramma's als de Randstadgroenstructuur, strategische groenprojecten, VINAC-groen en bufferzone-beleid. Naar aanleiding van deze verdeling is door het ministerie van LNV een GIOS-invloedsferenkaart opgesteld die tot 10 kilometer vanaf de grens van bebouwde kom van de G30-steden reikt. Inmiddels lijkt een 5 kilometerzone meer voor de hand te liggen. Daarbinnen zou het aardig zijn om de bestaande en eventuele nieuwe gebieden van de waterwinbedrijven te markeren.

Verder beschikt het ministerie van LNV over een projectenlijst van de G30. Die lijst laat de projecten zien die respectievelijk gepland of gewenst zijn. Daaraan en aan de nog uit te voeren groenprojecten zoals hiervoor genoemd zijn wellicht de (nieuwe) gebieden van de waterwinbedrijven eveneens te 'verbinden'.

In het GIOS-afstemmingsoverleg is, naar aanleiding van gestelde vragen ten behoeve van onderhavig onderzoek, gesproken over waterwin-gebieden in relatie tot GIOS. Aan dit overleg nemen de centrale LNV- en VROM-directies, regiodirecties van het ministerie van LNV, Staatsbosbeheer, Dienst Landelijk Gebied en enkele kennisinstellingen zoals EC-LNV en KIC Recreatie deel. Uit dit overleg zijn de volgende opmerkingen geplaatst, namelijk;

- Let op het onderscheid tussen terreinbeherende versus niet-terreinbeherende VEWIN-leden;
- Let ook op afstemmingsmogelijkheden maar ook op 'conflicten' met Staatsbosbeheer;
- Maak onderscheid tussen bestaande en nieuwe gebieden;
- Let niet alleen op kansen maar ook de belemmeringen die vanuit de waterwinfunctie naar voren komen;
- Er was een regeling betreffende kleinschalige recreatievoorzieningen en waterschappen, wellicht valt uit deze samenwerking nog het een en ander te leren.

Vanuit GIOS worden zeker kansen gezien voor combinatiemogelijkheden. Het ministerie van LNV vindt het de moeite waard om, in het kader van GIOS, eens met VEWIN te verkennen waar mogelijkheden voor samenwerking liggen.

3.1.2 Visie waterwinbedrijven t.a.v. kansen rijksbeleid

Als de waterbedrijven gevraagd wordt of het overheidsbeleid kansen biedt voor win-win situaties van water, recreatie en natuur, lopen de meningen uiteen. Acht waterbedrijven hebben aangegeven dat het rijksbeleid zeker kansen biedt. Daarbij worden nog wel een aantal kanttekeningen gemaakt, te weten:

- Een aantal bedrijven kijkt (vanuit water) naar hoofdzakelijk provinciaal beleid;
- Niet al het beleid is altijd in beeld bij de waterbedrijven. Er wordt in eerste instantie gekeken vanuit de hoofdzaak als technisch bedrijf. Beleid op genoemde beleidsterreinen is niet altijd in zicht;
- Waterbedrijven ervaren dat zij in veel gevallen niet gezien worden als serieuze gesprekspartner in deze (in tegenstelling tot bijvoorbeeld een waterschap);
- Ervaren wordt dat het ministerie van LNV weinig ruimte geeft aan waterwinning, omdat gekeken wordt naar de negatieve gevolgen die winning zou kunnen hebben. LNV wil de waterwinning bijvoorbeeld uit de duinen hebben. De waterbedrijven willen echter graag aantonen dat ook de taak van natuurbeheerder op veel plekken goed opgepakt en ingevuld is;
- Beleid biedt kansen waarbij de winst vooral zit in het verkrijgen van draagvlak voor het gebruik van het gebied. Het is in hoofdzaak van belang dat dit draagvlak wordt verkregen bij bestuurders. Voor het

- gevoel van een aantal bedrijven staat het Rijksbeleid veelal te ver af van de praktijk (het provinciaal en gemeentelijk beleid);
- Het beleid biedt zeker kansen maar bij ontwikkeling van plannen komt er in Nederland echter altijd een 'woud' aan regels bij kijken;
 - Er is vanuit het beleid de laatste jaren erg ingestoken op milieubescherming, terwijl waterbedrijven de laatste jaren duidelijk merken dat de druk op de ruimte groter wordt. Deze ruimte kan goed gedeeld worden met verschillende functies. Hiervoor dient draagvlak binnen de eigen organisatie en overheden gecreëerd te worden en is voor een waterbedrijf naast het rijksbeleid het provinciaal beleid minstens zo belangrijk;
 - Mensen voor Natuur, Natuur voor Mensen heeft bij één van de waterbedrijven een plek in haar motto 'natuur voor water, water voor natuur'. Daarnaast levert men vanuit de watersector een bijdrage aan de realisatie van EHS om schone brongebieden te realiseren.

Een aantal bedrijven heeft aangegeven dat het moeilijk is het beleid te beoordelen of dat zij geen kansen ziet voor het eigen waterbedrijf. De navolgende reacties illustreren de beleving hierbij; 'Beleid is een te ver van mijn bed show' en 'Overheidsbeleid biedt voor ons geen kansen voor win-win situaties van water, recreatie en natuur. We willen een goed product leveren, dat doen we door veel communicatie, voorlichting en openstellen van de gebieden'.

3.2 Trends in de recreatievraag

Om goed inzicht te krijgen in de kansen voor de waterwinbedrijven om aan de slag te gaan met recreatie/ recreatief medegebruik, is het belangrijk dat je, naast de richtlijnen vanuit beleid en je eigen aanbod, ook weet welke ontwikkelingen rondom dit thema gaande zijn, namelijk^{5 6 7 8 9,}

- De Nederlander heeft gemiddeld ongeveer 47 uur vrije tijd per week. De hoeveelheid vrije tijd en de ontwikkeling daarbinnen verschilt per bevolkingsgroep. Zo'n 19 uur ervan brengen we buitenshuis door, maar slechts een deel daarvan wordt besteed aan recreatie in de groene ruimte (Van den Broek et al/SCP, 1999).
- Wandelen en fietsen zijn nog steeds populaire activiteiten en de vraag naar mogelijkheden in het landelijk gebied neemt toe. Kenmerkend aan deze dagactiviteiten is dat de uitstapjes vaak langer duren, de oudere recreant trekt (vanaf 50 jaar) en dat ruim 75% van hen meerdere gebieden per jaar bezoekt¹⁰. Korte (thematische) wandelroutes zijn steeds meer in trek bij wandelend Nederland.
- Bij de consument is er een groeiende vraag naar rust, ruimte en groen. Deze thema's vormen het primaire bezoekmotief en gaan gepaard met extensieve recreatievormen.
- Het landelijk is een populaire bestemming voor dagtochten. Vooral bos- en heidegebieden worden veel bezocht voor dagrecreatieve tochten en ook voor korte en lange vakanties (CBS, 1997). Hoewel de individuele bezoekfrequentie aan natuur- en recreatiegebieden soms laag is, vooral bij groen buiten de stad, is de participatie binnen de gehele bevolking aan deze vorm van recreatie hoog. Een belangrijk gegeven bij deze ontwikkeling is dat de mobiliteit van de recreant toeneemt.
Van alle dagtochten vindt 60% dicht bij huis plaats, binnen een straal van 10 km. Ongeveer 44% van de wandelaars wandelt in de eigen woonplaats en van de fietsers recreëert ongeveer 25% in de eigen plaats.

⁵ Stichting Recreatie. 2001. Beeldenboek Recreatie. Den Haag, Stichting Recreatie.

⁶ Stichting Recreatie. 1998. Macro-recreatieve ontwikkelingen. Overzicht van (statistisch) onderzoeksmateriaal 1998. Den Haag, Stichting Recreatie.

⁷ NRIT. 1998. Tendrapport toerisme 1998/'99.

⁸ Toerisme & Recreatie AVN. 2000. Groene recreatie in het landelijk gebied. Voorschoten, Toerisme & Recreatie AVN.

⁹ Toerisme & Recreatie AVN. 1998. Uitgerekend Nederland landelijk gebied: feiten en cijfers. Voorschoten, Toerisme & Recreatie AVN.

¹⁰ Toerisme & Recreatie AVN. 2000. Groene recreatie in het landelijk gebied. Voorschoten, Toerisme & Recreatie AVN.

- Uit onderzoek blijkt dat 80% van de bevolking van vier grote steden gemiddeld 27 keer per jaar natuur- en recreatiegebieden buiten de stad bezoekt.
- Recreatie in de natuur wordt dus steeds meer gezien als een aantrekkelijke vrijetijdsbesteding en krijgt ook steeds meer waardering. Cijfers van het Sociaal Cultureel Planbureau (1991) laten zien dat;
 - 28% van de Nederlandse bevolking minstens eenmaal per maand een bezoek brengt aan bos, heide, polderlandschap of meren
 - 6% van de Nederlandse bevolking minstens eenmaal per maand 'beschermd' natuurgebieden bezoekt.

Wanneer deze percentages vergeleken worden met andere recreatieve activiteiten zoals bezoek aan een attractiepark, waar 3% van de bevolking minstens eenmaal per maand naartoe gaat, wordt aangetoond hoe belangrijk de natuur-, en bosgebieden voor de recreatie zijn.

- Cultuurtoerisme is in trek. Bij het bezoeken van oude, historische gebouwen wil het publiek meer te weten komen over de achtergronden en het verleden. Cultuurhistorie is voor de consument vaak een secundair motief (rood als decorfunctie van groen). Op het raakvlak van deze thema's liggen echter kansen, met name ter versterking van de belevingswaarde.
- Nederland telt vele miljoenen mensen die genieten van (activiteiten in) de natuur. Uit cijfers van het ministerie van LNV blijkt dat het om de volgende aantallen gaat (bron: www.minInv.nl):
 - 10 miljoen wandelaars
 - 8 miljoen recreatieve fietsers
 - 400.000 recreatieruiters
 - 1 miljoen watersporters
 - 1,5 miljoen sportvissers
 - 1 miljoen schaatsers op natuurijs
 - Tussen de 210.000 en 260.000 wadlopers
 - 125.000 leden van de scouting
 - 1 miljoen zwemmers en zonzonbidders op een mooie zondag, ongeveer 13,5 miljoen dagtochten op jaarbasis
 - 265.000 recreatievaartuigen
 - In totaal worden ongeveer 959 miljoen dagtochten gemaakt, waarvan 31% gericht op sport en sportieve recreatie
 - Zo'n 380.000 standplaatsen voor caravans en tenten, en 85.000 vakantiewoningen in Nederland
 - 3711 campings, waarvan 1885 campings kamperen bij de boer

3.3 Recreatievormen

Vervolgens is het belangrijk dat je weet over welke recreatievormen gesproken wordt. Dagrecreatie kan namelijk op verschillende manieren worden onderverdeeld. Uit het onderzoek onder de waterwinbedrijven is een aantal van deze indelingen diverse keren benoemd, namelijk de indelingen op basis van¹¹:

- het ruimtegebruik; **routegebonden recreatie** waarbij wordt gebruikgemaakt van de openbare infrastructuur (paden, water)wegen.
- mate van ruimtegebruik; **intensieve recreatie en extensieve recreatie**. Bij intensieve recreatie moet men denken aan een groot aantal recreanten per oppervlakte-eenheid op een bepaald moment. In principe kan een aantal activiteiten zowel intensief als extensief worden beoefend. De recreant heeft daar invloed op door een bepaald tijdstip voor het bezoek te kiezen of naar slecht bereikbare of beperkt toegankelijke gebieden te gaan. Het beleid kan daar invloed op uitoefenen door de inrichting van een gebied, een eventuele toegangsprijs of lidmaatschap.
- lichamelijke inspanning; **passieve, actieve en sportieve recreatie**. Passieve vormen zijn zitten en/of liggen op een strandje, oever, terras of op een bankje in het park. Het gaat daarbij om uitrusten, genieten van de omgeving, zonnen, enzovoort. Bij actieve vormen kan gedacht worden aan fietsen, wandelen, zwemmen, vissen, zeilen, enzovoort. Bij sportieve recreatie gaat het om het leveren van een zekere prestatie, zonder dat er sprake is van competitie.
- gebied en bestemming; recreatie in gebieden met recreatie als hoofdbestemming of recreatie in gebieden met een andere hoofd-functie (**recreatief medegebruik**).

Een van de vormen die door de waterbedrijven veel wordt benoemd, is de **natuurgerichte recreatie**. Zoals in de algemene trends en ontwikkelingen ook al is aangegeven, brengen steeds meer Nederlanders hun vrije tijd door in een natuurlijke omgeving. Dit kan variëren van bezoek aan natuurgebieden, bossen, meren en plassen, landgoederen, buitenplaatsen tot agrarisch gebied.

3.4 Recreatiemogelijkheden en –behoefte in Nederland¹²

De ANWB heeft in 2001, door Alterra, onderzoek laten verrichten naar het aanbod van en de vraag naar recreatiemogelijkheden rondom de dertig grootste steden van ons land. Uit het onderzoek kwam naar voren dat rond de grote steden in totaal behoefte is aan 30.000 hectare extra bos en 30.000 hectare wandel- en fietspaden. Met name rond Amsterdam en Zaandam, Rotterdam en Schiedam, Den Haag en Leiden

- 30.000 hectare extra bos
- 30.000 hectare voor fietsen en wandelen

¹¹ Handboek Recreatie en Toerisme.

¹² Vries, S. de en J. Bulens. 2001. Rapportage project 'Explicitering 300.000 ha. fasen 1 en 2'. Wageningen, Alterra.

is verbetering noodzakelijk. Maar ook rond Groningen, Leeuwarden, Arnhem, Nijmegen en de Limburgse stedenband is het recreatieaanbod voor verbetering vatbaar¹³.

'Om de tekorten aan recreatie-mogelijkheden op te heffen zou de 'recreatieschil' van 10 kilometer buiten de bebouwde kom van de grote steden aantrekkelijker en toegankelijker gemaakt moeten worden om te recreëren', concludeerde de ANWB¹⁴. Hiervoor is 30.000 ha nodig. Op basis van het onderzoek wordt geconcludeerd dat in totaal 60.000 hectare landbouwgrond omgezet zou moeten worden in bos, kleine landschapselementen en recreatiepaden.

Door het verfraaien van de stadsrand met parkachtige bossen met waterpartijen en open weides, door de aanleg van extra paden, herstel van heggen, houtwallen en kleine bosjes kunnen de recreatiemogelijkheden worden vergroot. Bij de aanleg van nieuw bos pleit de ANWB ervoor de bossen zo groot te maken zodat mensen het gevoel krijgen 'er helemaal uit te zijn'. Hierbij wordt gedacht aan een minimumomvang van 1.000 hectare (vergelijkbaar met het Amsterdamse Bos).

De ANWB beschouwt recreatiemogelijkheden dicht bij huis als belangrijk onderdeel van de leefomgeving, met name voor korte uitstapjes doordeweeks en in het weekend (zie ook paragraaf 3.2). Indien er voldoende van dergelijke mogelijkheden aanwezig zijn, zullen autoritten naar verder weggelegen natuur- en recreatiegebieden overbodig worden. Door de aanleg van nieuwe bossen en waterpartijen worden steden aantrekkelijker als woonlocatie en zal het woon-werkverkeer afnemen (mensen zullen dichterbij hun werk willen blijven wonen). Daarnaast zal er door de aanleg een nieuw leefgebied ontstaan voor planten en dieren en hierdoor een afname van de recreatiedruk op kwetsbare natuurterreinen¹⁵.

In opdracht van het ministerie van LNV heeft Alterra in 2001 onderzocht wat mensen zoal doen als ze een natuurterrein of een bos bezoeken. Wandelen en fietsen zijn er veruit de populairste activiteiten. Vooral het aantal fietsers is in de loop van de jaren toegenomen. Genieten van de natuur wordt als belangrijkste motief om naar bos en natuur te gaan genoemd. Andere motieven zijn rust/stilte, ontspanning en de hond uitlaten. Verder hechten bezoekers belang aan voorzieningen in bos en natuurterreinen. Er is vooral behoefte aan wandelpaden, gemarkeerde routes, fietspaden en parkeerplaatsen (www.minlnv.nl).

¹³ Vries, S. de en J. Bulens. 2001. Rapportage project 'Explicitering 300.000 ha, fasen 1 en 2'. Wageningen, Alterra.

¹⁴ Vries, S. de en J. Bulens. 2001. Rapportage project 'Explicitering 300.000 ha, fasen 1 en 2'. Wageningen, Alterra.

¹⁵ Vries, S. de en J. Bulens. 2001. Rapportage project 'Explicitering 300.000 ha, fasen 1 en 2'. Wageningen, Alterra.

Recreatiemogelijkheden dicht bij huis:

- Minder autoverkeer
- Afname recreatiedruk op kwetsbare natuur

Recreatiebehoefte:

- Wandelpaden
- Gemarkeerde routes
- Fietspaden
- Parkeerplaatsen

Uit onderzoek van de Stichting Recreatie blijkt dat de oppervlakte groen (natuur- en recreatiegebieden) niet gelijk verdeeld is over het land. Met name in de Randstad zijn grote gebieden met minder dan 150 m² groen per huishouden in een straal van 5 kilometer om de woonplaats. Wanneer dit afgezet wordt tegen de behoefte aan groen (ca. 500 m² groen per huishouden in een straal van 5 kilometer om de woonplaats) blijkt er sprake te zijn van tekorten in bepaalde regio's¹⁶.

In de Recreatie Atlas wordt verder opgemerkt dat de specifieke ruimtelijke functie recreatieterrein wint maar door de daling van agrarisch grondgebruik, dat mede gebruikt wordt door recreanten, dreigt een verlies aan groen landschap en openheid. Dit betekent per saldo ook verlies van veel fiets- en wandelmogelijkheden¹⁷.

3.5 Conclusies

Nederlanders zijn in hun vrije tijd steeds meer in de landelijke omgeving te vinden, blijkt uit paragraaf 3.2. Men is op zoek naar rust, ruimte en groen, hetgeen gepaard gaat met extensieve recreatievormen als wandelen en fietsen.

In het beleid van het ministerie van LNV, maar ook steeds meer in het verstedelijkingsbeleid van VROM, gaat de aandacht in eerste instantie uit naar groen in zowel landelijk als recentelijk ook stedelijk gebied en ten tweede naar routes en verbindingen. Daarnaast wordt een structuur van groen/blauwe en recreatieve dooradering nagestreefd¹⁸. Het accent in het recreatiebeleid ligt bij de groene ruimte voor 'recreatie dicht bij huis' en niet in de eerste plaats voor binnenlands toerisme¹⁹.

In de diverse nota's (zie paragraaf 3.1.1 en bijlage 3) is aandacht voor de tekorten aan groen en de daarbijbehorende recreatieve mogelijkheden. De tekorten doen zich met name voor in de Randstad en rondom grotere steden.

¹⁶ Stichting Recreatie. 2001. Recreatie Atlas van het Landelijke Gebied. Den Haag, Stichting Recreatie.

¹⁷ Stichting Recreatie. 2001. Recreatie Atlas van het Landelijke Gebied. Den Haag, Stichting Recreatie.

¹⁸ Stichting Recreatie. 2001. Recreatie Atlas van het Landelijke Gebied. Den Haag, Stichting Recreatie.

¹⁹ Stichting Recreatie. 2001. Recreatie Atlas van het Landelijke Gebied. Den Haag, Stichting Recreatie.

4 Kansen voor de toekomst

4.1 Kansen voor VEWIN

Zoals in hoofdstuk 2 staat beschreven, hebben de waterbedrijven qua recreatie/ recreatief medegebruik uiteenlopende zaken te bieden. Richting de toekomst wordt door de waterwinbedrijven aangegeven dat zij kansen zien om hieraan nog meer inhoud te gaan geven. Bij deze ontwikkeling is ook zeker een rol voor VEWIN weggelegd. De volgende suggesties zijn hiervoor door de waterbedrijven aangedragen:

Kennisverspreiding

- VEWIN zou richting de waterbedrijven kunnen faciliteren bij de informatie-uitwisseling, onderlinge contacten en het leren van elkaar.
- VEWIN kan een coördinerende rol vervullen ten aanzien van beleid en de kansen vanuit dit beleid op het vlak van recreatie voor waterbedrijven.
- Het is belangrijk dat VEWIN inhoudelijk wijst op kansen en bedreigingen van recreatie voor waterwinning.

Voorbeeldwerking

- VEWIN zou een aantal voorbeeldprojecten recreatie kunnen begeleiden, deze monitoren en aangeven op welke wijze waterbedrijven aan de slag kunnen met recreatie en welke subsidiestromen hierbij aansluiten.

Beleid

- VEWIN zou richting overheden de rol van waterbedrijven bij kansen voor recreatief medegebruik meer moeten benadrukken. Met name op het niveau van de ruimtelijke ordening. Door veel ruimtelijke ordeningsambtenaren worden waterbedrijven veelal niet of nauwelijks gezien als een ruimtelijke functie en wordt er bij uitbreidingsplannen bijvoorbeeld makkelijk overheen gekeken. Het belang van waterwinning wordt veelal nog vergeten en heeft niet of nauwelijks aandacht.
- VEWIN zou, eventueel samen met landelijke organisaties als de ANWB, RECRON, etc. stappen kunnen zetten voor o.a. ontwikkeling van goede subsidiemogelijkheden voor de inzet van waterbedrijven bij meervoudig ruimtegebruik.
- VEWIN zou 'en/en projecten' moeten stimuleren en richting overheden de meerwaarde moeten aangeven van meervoudig ruimtelijk gebruik waaraan, als het gebied dat toelaat, invulling gegeven kan worden door waterbedrijven. Waterbedrijven doen al meer dan alleen winning. Veelal worden waterbedrijven echter nog als belemmering gezien bij uitbreidingsplannen van gemeenten.

Imago

- VEWIN zou in gezamenlijkheid met de waterbedrijven een PR campagne kunnen opzetten om te laten zien dat er naast waterwinning ook natuur én recreatie is bij waterbedrijven. Deze campagne zou zowel richting burgers als organisaties (waaronder overheden) ingezet kunnen worden.
- VEWIN zou als het gaat om het verkrijgen van draagvlak als recreatie-, en natuurbeheerder kunnen laten zien dat waterbedrijven op een juiste manier, naast de hoofdtak waterwinning, hieraan de laatste jaren een invulling hebben gegeven. Door deze ontwikkeling te tonen aan bijvoorbeeld een rijksoverheid, zal er meer begrip en draagvlak gaan ontstaan en worden waterwinbedrijven niet meer continu gezien als een partij die schade toebrengt aan natuurontwikkeling.

Subsidieregelingen

- VEWIN zou aan regering, ministeries en provinciale en lokale overheden moeten laten zien dat waterbedrijven ook recht zouden moeten hebben op Programma Beheer. Als waterbedrijven recht krijgen op deelname aan het Programma Beheer met de daaraan gekoppelde subsidie voor instandhouding van de natuur kunnen de bedrijven meer aandacht geven aan het verhogen van de natuurwaarden in hun gebieden en zou eventueel meer aandacht gegeven kunnen worden aan extensieve recreatie.
- VEWIN kan lobbywerk verrichten om subsidiepotten opengesteld te krijgen. Bijvoorbeeld openstelling van Programma Beheer waar ook voor waterbedrijven recreatiedoelpakketten toegankelijk worden.

Conclusies

Uit de genoemde suggesties komt naar voren dat hoofdzakelijk de onbekendheid van het publiek en overheden/ organisaties met 'vreemde' activiteiten (natuur en recreatie) van de waterbedrijven voorop staat. Waterbedrijven willen graag bij beleidsmakers laten zien dat er in de terreinen meer gebeurt dan alleen waterwinning. Waterbedrijven willen daarnaast onderling van elkaar leren hoe omgegaan wordt met recreatie en ontvangen graag handvatten waar de kansen en bedreigingen liggen en hoe zij hiermee kunnen omgaan.

De volgende rollen voor VEWIN zijn hierbij aangedragen, namelijk:

- Coördinerende en faciliterende rol op het vlak van kennisuitwisseling
- Intermediair tussen overheden en waterbedrijven. Door overheden en organisaties te laten zien wat waterbedrijven naast hun primaire taak, waterwinning, doen aan natuur- en recreatie-ontwikkeling zal er meer begrip en draagvlak gaan ontstaan bij deze partijen.
- Schakel bij imagoversterking

- Schakel richting beleid t.b.v. mogelijkheden voor regelingen/ subsidies.

4.2 Kansen voor waterwinbedrijven

De waterbedrijven hebben aangegeven richting de toekomst zeker mogelijkheden te zien voor de ontwikkeling en verdere implementatie van recreatie/ recreatief medegebruik. Vanuit beleid en de markt voor recreatie zijn er voor de waterwinbedrijven ook zeker mogelijkheden om met recreatie aan de slag te gaan. De genoemde trends en ontwikkelingen en beleidsnota's geven drie belangrijke aanknopingspunten voor waterwinbedrijven:

1. *Groene aanknopingspunten*; de uitstraling van de omgeving ten behoeve van actieve, sportieve en natuurgerichte recreatie en educatie om te bewegen, tot rust te komen en te leren.
2. *Blauwe aanknopingspunten*; water als sturend, verbindend, leidend en thematisch element in recreatieve en educatieve activiteiten.
3. *Rode aanknopingspunten (cultuurhistorie)*; ervaring, beleving, herkenning en een verhaal meegeven.

De drie aanknopingspunten vormen bij een aantal bedrijven nu al de leidraad bij hun recreatieve activiteiten. Het is als waterbedrijf wel belangrijk dat gekozen wordt voor een type recreatie dat past bij het bedrijf en de gebieden/ terreinen. De mogelijkheden voor recreatieve ontwikkeling worden namelijk bepaald door de eerder beschreven basisqualiteiten (paragraaf 2.2) en de mate waarin deze reeds voorhanden zijn.

In de mate van recreatieve ontwikkeling bestaan tussen de waterbedrijven nog duidelijke verschillen maar dat vormt direct weer een uitdaging. Door bijvoorbeeld als waterbedrijf een 'kijkje in de keuken' te nemen bij een bedrijf dat veel heeft ontwikkeld op dit thema, kunnen de bedrijven ervaringen uitwisselen en beoordelen of en hoe men recreatie in de eigen situatie wil gaan oppakken. Dit is ook door meerdere bedrijven aangegeven (zie paragraaf 4.1).

De houding van waterbedrijven kan over het algemeen veel actiever ten aanzien van publiek en organisaties. Om als bedrijf echt invulling te gaan geven en draagvlak te behouden en/of krijgen bij diverse partijen, zal men meer naar buiten moeten treden en in een vroeg stadium met de partijen in gesprek moeten gaan. Een aantal bedrijven heeft al concreet ervaring met deze pro-actieve benaderingswijze en is daar enthousiast over. Door als bedrijf de omgeving (bestaande uit diverse actoren) te laten zien wat er gebeurt op de terreinen, in een periode van toenemende druk op de beschikbare ruimte, kunnen activiteiten en bestaansrecht voor de toekomst verzekerd worden.

In gezamenlijkheid met VEWIN kunnen ook stappen gezet worden richting de eigen regionale/ lokale overheden en de kansen en mogelijkheden die waterwingebieden kunnen bieden, meer benadrukken. Het belang van waterwinning wordt veelal nog vergeten en heeft niet of nauwelijks aandacht. Het zou goed zijn om beleidsmakers te laten zien wat er in de verschillende regio's al naast waterwinning plaatsvindt.

Tot slot zou ook in de subsidiesfeer, in gezamenlijkheid met VEWIN, stappen gezet kunnen worden voor o.a. het verkrijgen van subsidiemogelijkheden voor taken van waterbedrijven bij meervoudig ruimtegebruik.

4.3 Kansen voor overheden

In overheidsbeleid, ook ten aanzien van recreatie, staat een integrale benadering steeds meer voorop. Ook bij de thematiek rondom recreatie is een directe relatie met andere sectoren.

In de diverse nota's die betrekking hebben op recreatie, worden waterwinbedrijven niet expliciet genoemd als partij in de realisatie van diverse recreatiedoelstellingen (bijv. meer hectares voor wandelen en fietsen, meer groen in en rondom steden, etc.). In de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening is zelfs aangegeven dat de waterbedrijven uit de duingebieden zouden moeten verdwijnen, aangezien deze vorm van bedrijvigheid schade zou toebrengen aan het landschap en de natuur. Uit deze veronderstelling blijkt dat waterbedrijven bij landelijke, maar ook bij lagere overheden nauwelijks in beeld zijn en dat vooral gekeken wordt naar de primaire taak; de waterwinning. Bij waterbedrijven gebeurt echter meer dan de waterwinning. Daarom zou het goed zijn dat er meer inzicht komt in deze brede invalshoek en dat onderzocht wordt of en hoe waterbedrijven ook andere rollen kunnen vervullen als bijdrage aan de realisering van beleid.

Door vroegtijdig met elkaar in gesprek te gaan kan een grotere win-win situatie ontstaan in het bereiken van beleidsdoelstellingen, het aansluiten op recreatiebehoeften en als versterking en verbreding van de taken van waterbedrijven. Een aantal voorbeelden hiervan is ter illustratie reeds in eerdere hoofdstukken beschreven.

Literatuurlijst

Duinwaterbedrijf Zuid-Holland/ Staatsbosbeheer. 2000. Beheersplan Berkheide-Meijendel-Solleveld 2000-2009.

Gemeentewaterleidingen Amsterdam. 'Struinen in de toekomst' Beheersvisie voor de Amsterdamse Waterleidingduinen 2001-2010.

Handboek Recreatie en Toerisme.

Ministerie van Economische Zaken en ministerie van LNV. 2002. Toeristisch-Recreatief ActieProgramma. Den Haag, Ministerie van Economische Zaken.

Ministerie van Economische Zaken. 1994. Ruimte voor Economische Activiteit: recreatie en toerisme. Den Haag, Ministerie van Economische Zaken.

Ministerie van LNV. 2001. In de buitenlucht, over recreatie en groen in Nederland. Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV. 2001. Naar een nieuwe natuur, over natuurontwikkeling in Nederland. Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV. 2001. Structuurschema Groene Ruimte deel 2 (SGR2). Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV. 2001. Vijfde nota ruimtelijke ordening. Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV. 2000. Natuur voor mensen, mensen voor natuur. Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV. 1999. Grote Stedenbeleid en Groenimpuls. Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV. 1994. Kiezen voor recreatie. Den Haag, Ministerie van LNV.

Ministerie van VROM. 2001. Ruimte maken, ruimte delen, vijfde nota ruimtelijke ordening 2000/2020. Den Haag, Ministerie van VROM.

NRIT. 1998. Tendrapport toerisme 1998/'99.

PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland. september 2002. Delen en genieten, concept nota natuurbeleving 2003-2012.

SC-DLO. 1998. Recreatievogel, een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de recreatie.

Stichting Recreatie. 2001. Beeldenboek Recreatie. Den Haag, Stichting Recreatie.

Stichting Recreatie. 1998. Macro-recreatieve ontwikkelingen. Overzicht van (statistisch) onderzoeksmateriaal 1998. Den Haag, Stichting Recreatie

Stichting Recreatie. 2001. Recreatie Atlas van het Landelijke Gebied. Den Haag, Stichting Recreatie.

Stichting Recreatie. 1995. Terugblik op vakantie seizoen 1995. Den Haag, Stichting Recreatie.

Toerisme & Recreatie ANV. 2000. Groene recreatie in het landelijk gebied. Voorschoten, Toerisme & Recreatie ANV.

Toerisme & Recreatie ANV. 1998. Uitgerekend Nederland landelijk gebied: feiten en cijfers. Voorschoten, Toerisme & Recreatie ANV.

Vries, S. de en J. Bulens. 2001. Rapportage project 'Explicitering 300.000 ha. fasen 1 en 2'. Wageningen, Alterra.

Waterbedrijf Gelderland. 2002. Recreatief medegebruik.

www.minlnv.nl

www.vewin.nl

Bijlagen

Bijlage 1 Landgebonden activiteiten

		totaal aantal gebieden	aantal opengestelde gebieden (geheel of gedeeltelijk)	totaal aantal hectares van opengestelde gebieden	aantal gebieden waar excursies worden gegeven	aantal excursiegangers/ bezoekers/ bezoeken per jaar	aantal gebieden voorzien van picknickmogelijkheden	aantal gebieden voorzien van fietspaden	aantal km fietspaden (voor zover bekend)	aantal gebieden voorzien van wandelpaden	aantal km wandelpaden (voor zover bekend)	aantal gebieden voorzien van skeelerpaden	aantal gebieden voorzien van ruiterroutes	aantal km ruiterspaden (voor zover bekend)	survivalmogelijkheden	aantal gebieden voorzien van attractiepunten	horeca mogelijkheden	totaal aantal uitgegeven doe-pakketten	aantal gebieden voorzien van uitkijkposten	totaal aantal verkochte ledenpassen per jaar	aantal infocentra
Waterbedrijf																					
1. Waterbedrijf Groningen	5	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Vitens, regio Fryslan	13	2	4,3	-	-	-	-	-	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Waterleidingmij Drenthe	15	10	619	9	?	10	4	?	9	?	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-
4. Vitens, regio Overijssel	23	18	560	22	?	2	4	?	16	?	-	1	?	-	6	-	-	-	-	-	-
5. Hydron Flevoland	geen gegevens van ontvanger																				
6. Vitens, regio Gelderland	39	23	759,5	7	5.000	15	5	?	22	?	1	9	?	-	12	1	-	1	-	-	-
7. Hydron Midden NL	27	8	101,7	2	3.000	1	3	?	7	?	-	2	?	-	-	-	-	-	-	-	-
8. Gemeentewaterleidingen Amsterdam	2	1	3400	2	720.000	-	-	-	1	83	-	1	12,5	-	-	-	-	1	84.300	1	
9. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland	2	2	7200	2	7.000.000	2	2	103	2	299	-	2	79	-	2	2	2	2	40.000	2	
10. WRK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11. Waterbedrijf Europoort	4	1	27	-	-	1	1	2	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
12. Duinwaterbedrijf ZH	3	3	2290	3	1.200.000	1	1	17	3	67,5	-	1	16	-	2	1	-	2	8000	1	
13. Hydron ZH	10	0	0	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14. Delta Nutsbedrijven	6	6	1150	6	113.000	1	1	3	6	?	-	3	?	-	-	-	-	-	?	1	
15. Brabant Water	36	24	839,5	-	-	1	2	5	21	70,3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
16. Brabantse Biesbosch	3	0	0	2	2.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	
17. Tilburgsche Waterleidingmaatschappij	1	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18. Waterleidingmaatschappij Limburg	32	9	577	6	295	3	3	18	9	52	-	1	?	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	221	107	17528	62	9043305	37	26	148	98	574,5	1	21	110	0	34	5	2	8	132300	5	

Bijlage 2 Oever- en watergebonden activiteiten

Waterbedrijf	aantal gebieden waar men kan vissen	aantal gebieden waar men kan zonnen	aantal gebieden waar men kan zwemmen	aantal gebieden waar men kan schaatsen	aantal gebieden waar men kan varen	aantal gebieden waar men kan kanovaren	aantal gebieden waar men kan roeien	aantal gebieden waar men kan plankzeilen	aantal gebieden waar men kan zeilen	aantal gebieden waar verblijfsrecreatie mogelijk is	aantal gebieden met andere voorzieningen
1. Waterbedrijf Groningen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Vitens, regio Fryslan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Waterleidingmij Drenthe	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Vitens, regio Overijssel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
5. Hydron Flevoland	geen gegevens van ontvangen										
6. Vitens, regio Gelderland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. Hydron Midden NL	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	4
8. Gemeentewaterleidingen Amsterdam	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
9. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland	-	2	2	1	-	-	-	-	-	2	-
10. WRK	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11. Waterbedrijf Europoort	2	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2
12. Duinwaterbedrijf ZH	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
13. Hydron ZH	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14. Delta Nutsbedrijven	2	2	-	4	-	-	-	-	-	-	2
15. Brabant Water	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
16. Brabantse Biesbosch	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17. Tilburgsche Waterleidingmaatschappij	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
18. Waterleidingmaatschappij Limburg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	6	7	3	6	1	0	0	1	1	4	24

Bijlage 3 Beleidsnota's

Ruimte maken, ruimte delen, Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening (2001)

Tallose belangen strijden om de (nog) beschikbare ruimte in Nederland. Nederland verandert qua samenstelling van de bevolking, qua beroepsbevolking en de arbeid zelf verandert steeds meer naar een diensteneconomie. Deze ontwikkelingen brengen belangrijke ruimtelijke consequenties met zich mee, waardoor de discussie over de ruimtelijke kwaliteit steeds intensiever wordt gevoerd. Vanuit drie invalshoeken, namelijk veranderend Nederland, toenemende ruimtebehoefte voor uiteenlopende doeleinden en het groeiend kwaliteitsbesef van de ruimte, is de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening tot stand gekomen. In deze nota wordt de behoefte aan en het streven naar een mooie en functionele leefomgeving in zeven dimensies of criteria van ruimtelijke kwaliteit weergegeven, namelijk;

- Ruimtelijke diversiteit
- Economische en maatschappelijke functionaliteit
- Culturele diversiteit
- Sociale rechtvaardigheid
- Duurzaamheid
- Aantrekkelijkheid
- Menselijke maat

De aangegeven dimensies bieden aanknopingspunten voor het onderzoek van VEWIN. Er moet namelijk ruimte blijven voor een verscheidenheid aan culturele, recreatieve en bewegingsactiviteiten. Naast de technologische vernieuwingen moet de historie zichtbaar blijven en waar nodig als inspiratiebron dienen. In de 5^e nota wordt gekozen voor meer functiecombinaties; gebieden waar functies als natuur, waterwinning en/ of recreatie samen kunnen gaan.

De extra ruimtebehoefte voor recreatie en sport tot 2030 wordt geraamd op 144.000 ha. Deze behoefte is onderverdeeld in recreatiebedrijven (15.000 ha), recreatie-ruimte (117.000 ha) en sportvoorzieningen (12.000 ha). Voor wat betreft de recreatieruimte, blijken met name rond de steden grote tekorten te bestaan. Qua recreatiemogelijkheden zal de vraag, door demografische en economische ontwikkelingen, de komende jaren sterk toenemen en tevens qua aard van de vraag veranderen. Met name de vergrijzing zal leiden tot een grotere vraag naar openluchtrecreatie in de nabije woonomgeving. Echter de ruimte voor recreatie zal voor het grootste deel gecombineerd worden met andere functies als water, natuur en landbouw.

De extra ruimtebehoefte voor natuur en landschap wordt geschat op 330.000 ha (op basis van zowel functiecombinaties als –verandering). Versterking van de bestaande EHS en de bijbehorende verbindingen

geeft echter een 'groene kwaliteitsimpuls' aan het landschap. De functie van natuur is divers namelijk voor mensen, levert een bijdrage tot behoud en versterking van biodiversiteit, duurzaamheid en ruimtelijke verscheidenheid. Een toenemend aantal ouderen met meer vrije tijd zal behoefte hebben aan toegankelijke natuurgebieden.

Structuurschema Groene Ruimte 2 (SGR2), ministerie van LNV (2001)

Het landelijk gebied is voortdurend in beweging en verandert duidelijk van karakter. De tijd dat dit gebied hoofdzakelijk gebruikt werd als productieruimte is voorbij. Steeds meer functies vragen om een plaats in dit gebied, echter de ruimte is beperkt. Door de toenemende vraag wordt, voor alle belanghebbenden, variërend van agrarisch ondernemer tot de overheid, gezocht naar nieuwe wegen om hieraan te voldoen.

In het Structuurschema Groene Ruimte 2 (SGR2) staat aangegeven hoe het kabinet het landelijk gebied wil behouden, herstellen en ontwikkelen. In de nota staan de eisen die worden gesteld aan een groene ruimte die kwaliteit biedt en mooi is om te beleven. Daarnaast wordt in de nota aangegeven hoe combinaties tussen noodzakelijke en gewenste functies tot stand komen en hoe ongewenste functies geweerd kunnen worden. Tevens staan de voorwaarden die vanuit milieu en water worden gesteld benoemd. De komende jaren wil de overheid diverse zaken oppakken, namelijk;

- In en om de steden meer groen aanleggen en investeren in kwaliteit van het bestaande groen zodat dit aansluit bij de nieuwe wensen die bewoners hebben
- De verscheidenheid en kwaliteit van het landschap behouden en versterken waarbij er ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen die hieraan bijdragen
- Meer ruimte reserveren voor water en de kwaliteit hiervan verbeteren. De grondgebonden landbouw, met name de veehouderij, een grotere rol geven in het beheer van het landelijk gebied
- De niet-grondgebonden landbouw, zoals de varkenshouderij en de glastuinbouw, waar mogelijk concentreren
- De EHS versterken en de milieu-omstandigheden in en rond dit netwerk verbeteren.

Groen in de stedelijke omgeving is een belangrijk onderwerp. Provincies en gemeenten hebben reeds geïnventariseerd welke extra kwalitatieve en kwantitatieve impuls voor groen in en om de stad voor de toekomst nodig is. Uit onderzoeksrapporten is gebleken dat rond de steden, ondanks de inspanningen, nog steeds een aanzienlijk tekort bestaat van ca. 60.000 ha recreatiegroen. Het kabinet wil daarom een aanzienlijke aanvullende groen-blaue impuls geven aan het groen om de stad. Dit wil men realiseren door het bestaande groen aan te passen aan veranderende recreatiebehoefte, door de aanleg van groen-blaue verbindingen (door onder meer opheffen van infrastructurele barrières) en door de ontwikkeling van nieuwe groen recreatiegebieden.

Naast aandacht voor groen in en rond de stad zal nadere invulling en uitwerking plaatsvinden van de ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie. Gebieden met bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische waarden, te weten nationale, provinciale en regionale landschappen, worden middels extra inzet behouden en versterkt. Ook wordt de toeristische waarde van deze gebieden wordt vergroot. Voor de provinciale landschappen heeft het kabinet diverse gebieden aangewezen. Regionale parken zijn bedoeld voor 'dagjesmensen' uit de stedelijke omgeving en moeten bovendien voorkomen dat sterk verstedelijkte gebieden aan elkaar groeien. Deze gebieden zijn samengesteld uit recreatieve groengebieden, landbouwgronden, natuurgebieden en water. Er zullen in gebieden ook gebouwen aanwezig zijn met recreatieve mogelijkheden die interessant zijn voor dagjesmensen. Alle functies en recreatieve mogelijkheden moeten aansluiten op de wensen van bewoners van de stedelijke omgeving. Er komen meer mogelijkheden voor groene diensten door landbouw en andere private partijen, bijv. landbouw naast producent, beheerder van landschap.

Het landschap krijgt toenemend aandacht, hetgeen samengaat met het daadwerkelijk beleven van het landschap. Met name in het westen van het land is het aanbod en de kwaliteit van recreatie beperkt, terwijl de vraag het grootst is. Echter ook in andere delen van Nederland zijn de mogelijkheden voor recreatief medegebruik als fietsen, wandelen en voor nieuwe vormen als skeeleren en mountainbiken beperkt. Graag wil het kabinet de recreatiemogelijkheden in de stedelijke woonomgeving vergroten door het verbeteren van recreatiegroen, aanleg van nieuw recreatiegroen en de aanleg van groen-blauwe verbindingen. Verder wordt de realisatie van het landelijk wandel- en fietsroutenetwerk verder gestimuleerd, wil het kabinet het aanbod van wandelpaden via agrarische percelen vergroten, zal herstel van kerkpaden en jaagpaden en het openstellen van kaden, schouw- en onderhoudspaden van waterschappen nagestreefd worden. In en om de steden en in de waardevolle landschappen wil het kabinet voor de waterrecreatie de toegankelijkheid van oevers vergroten en netwerken voor kleine waterrecreatie realiseren. Meer ruimte voor water en een betere waterkwaliteit bieden kansen voor natuur in het landelijk gebied en voor recreatie.

Voor de waterwinning is echter opgenomen dat voor waterwingebieden in de duinen alternatieven gezocht moeten worden om verdroging tegen te gaan. Dit zou betekenen dat op die plekken natuur, recreatie en waterwinning niet samen op kunnen en dit brengt nieuwe kosten voor waterbedrijven met zich mee.

Inmiddels is het grootste deel van de Ecologische hoofdstructuur (EHS) begrensd. Tussen grote eenheden natuur wordt een aantal robuuste verbindingen aangelegd. De aanleg versterkt niet alleen de ruimtelijke samenhang maar draagt ook bij aan recreatie, waterbeheer, landschap en cultuurhistorie. Daarnaast worden ecologische verbindingen gerealiseerd waarvan groen-blauwe dooradering een belangrijk instrument is.

Bij alle nieuwe ontwikkelingen en beleidsrichtingen staat integraliteit voorop.

Natuur voor mensen, mensen voor natuur (ministerie van LNV, 2000)

De essentie van deze nota komt op neer op met kracht voortzetten van de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur en op onderdelen versterken (d.w.z. de vaart erin houden en sterker inzetten op natte onderdelen, op verbetering van de ruimtelijke samenhang en milieukwaliteit). Daarnaast wordt ingezet op versterking van de landschappelijke identiteit en de kwaliteit en het voortzetten en verder uitbouwen van het beleid met betrekking tot groen om de stad. Tot slot zal stevig ingezet worden op behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Hierbij wordt door het kabinet gekozen voor een verbreding van het beleid. Daarnaast ziet het kabinet het als opgave om de samenleving in al haar geledingen bij het natuurbeleid te betrekken, het natuurbewustzijn in de samenleving te vergroten en de samenleving aan te spreken op de eigen verantwoordelijkheid voor natuur en landschap.

De invulling van 'duurzaam ondernemerschap' vindt het kabinet primair de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Uitgangspunt daarbij is dat men zich, in de geest van het biodiversiteitsverdrag, naar redelijkheid en billijkheid zal inspannen voor het behoud van de biodiversiteit en kwaliteit van de groene leefomgeving. Het natuur- en milieubeleid stelt een aantal randvoorwaarden, maar bovendien verwacht het kabinet dat het bedrijfsleven zelf investeert in natuur en landschap in de directe omgeving van haar bedrijven.

Met onder andere de recreatiesector wil het kabinet meer in het bijzonder overleg voeren en afspraken maken over de uitvoering van natuurbeleid. De activiteiten van deze sector hebben invloed op natuur en landschap en hebben vaak ook zelf baat bij natuur en landschap. Verantwoordelijkheden voor de recreatiesector zijn o.a. investeren in groene kwaliteit, recreatieve aantrekkelijkheid, toegankelijkheid van de leefomgeving en duurzaam recreatief gebruik van natuur en landschap bevorderen.

Het kabinet bevordert dat natuurbeheerders aanvullende inkomsten verwerven uit 'vermarketing' van producten en diensten die de natuur levert (bijv. extra inkomsten door CO₂-vastlegging, waterwinning, waterberging of sponsoring).

Binnen de doelstelling van de EHS, als netwerk van kwalitatief hoogwaardige natuur-gebieden, zijn onder condities vormen van medegebruik mogelijk. Daarbij kan gedacht worden aan extensieve openluchtrecreatie en waterwinning. De mogelijkheden van medegebruik zijn uiteraard afhankelijk van het specifieke natuurdoel en de mate van duurzaamheid van het gebruik. Streven is om in 2010 90% van de EHS open te stellen voor extensieve recreatie. Hier wordt bij inrichting en beheer van de EHS, voor zover het past bij het nagestreefde natuurdoel en wensen van de samenleving, rekening mee gehouden. Uitgangspun-

ten voor kwalitatieve invulling van het recreatieve gebruik is dat meer intensief gebruikte terreinen worden afgewisseld met gebieden waar rust en stilte voorop staan en de diversiteit van het recreatief aanbod gewaarborgd blijft.

Om grote eenheden natuur met elkaar te verbinden en deze eenheden te vergroten, wordt een aantal robuuste verbindingen gerealiseerd. Deze verbinden niet alleen de EHS maar hebben ook waar mogelijk een functie voor recreatie, waterbeheer, landschap en cultuurhistorie en sluiten waar mogelijk aan op natuur in het buitenland.

Naast overheden, sectoren en terreinbeheerders is een breed scala aan andere maatschappelijke organisaties en vrijwilligers actief betrokken bij natuur en landschap. Hieronder vallen ook rijkswaterstaat, waterwinbedrijven en waterschappen. In samenhang met de primaire functie van de waterwingebieden kan natuurbeheer plaatsvinden. Dit binnen het kader gericht op het hele spectrum aan natuurdoelen. (Drink)waterwinning in de EHS moet in balans zijn met het ecologische functioneren van de EHS. Met VEWIN zal gezocht worden naar verdergaande vormen van samenwerking, zoals het streven naar duurzaam ondernemen en het streven naar een integrale aanpak van het hele in-trekgebied van de waterwinning.

Naar een nieuwe natuur, over natuurontwikkeling in Nederland, ministerie LNV (2001)

Het typisch Nederlands landschap begint langzaam te verdwijnen. Als er niets aan gedaan wordt dan zal door oprukkende steden, uitbreiding van industrie, etc, er niets meer van over blijven. Gelukkig beschermen, herstellen en beheren de overheid en natuurorganisaties ons landschap, echter dat is nog niet voldoende. Er zijn drie redenen waarom er nieuwe natuur moet komen, namelijk;

- nieuwe natuur moet wilde planten en dieren weer de ruimte geven die zij de afgelopen jaren zijn kwijtgeraakt
- nieuwe natuur moet ervoor zorgen dat bestaande natuurgebieden met elkaar verbonden worden
- toenemende behoefte aan natuur om in te recreëren

Echter de ontwikkeling van nieuwe natuur is niet makkelijk in een land waar (bijna) alle grond al in gebruik is. Toch kan op diverse manieren nieuwe natuur ontstaan namelijk door nieuwe natuurgebieden aan te leggen, een natuurgebied te laten ontstaan of een bestaand natuurgebied te verbeteren. Door middel van meervoudig ruimtegebruik zal de overheid proberen, ondanks de schaarse ruimte die beschikbaar is, nieuwe natuur voorzien van meerdere activiteiten te creëren.

In de buitenlucht, over recreatie en groen in Nederland, ministerie LNV (2001)

Steeds meer mensen brengen hun vrije tijd door in de buitenlucht. Er zijn drie redenen waarom openluchtrecreatie belangrijk voor ons is, namelijk het is goed voor de leefbaarheid, goed voor de economie en

draagt bij aan het milieubewustzijn van mensen. Het lijkt logisch dat iedereen kan recreëren in de openlucht maar dat is niet voor alle Nederlanders mogelijk. De laatste jaren is er in het recreëren in de openlucht veel veranderd en is er veel geïnvesteerd om openluchtrecreatie mogelijk te maken. Toch is er nog steeds te weinig ruimte voor openluchtrecreatie. Dit komt vooral door de groeiende bevolking en bijbehorende vraag en veranderende wensen. Mensen willen steeds vaker hun vrije tijd actief in de buitenlucht doorbrengen, natuur en actieve buitensporten zijn helemaal 'in'. Daarnaast stelt het publiek ook steeds meer eisen aan recreatiegebieden; een wandelaar wenst een ander pad dan een ruiter. Kortom, bestaande recreatiegebieden moeten aangepast worden aan de huidige eisen c.q. wensen, er moeten meer recreatiegebieden bijkomen en bestaande landbouw- en natuurgebieden moeten meer geschikt gemaakt worden voor recreatie. Ook zal in het kader van meervoudig ruimtegebruik het recreatieve aspect meegenomen moeten worden en aandacht krijgen.

Kiezen voor recreatie, ministerie LNV (1994)

Recreëren in de openlucht is een populaire vrijetijdsbesteding die qua vraag nog steeds toeneemt. Echter door invloed van verschillende factoren als veranderend leef- en werkpatroon, veranderende wensen en eisen van recreanten, verstedelijking, etc. is de openluchtrecreatie voortdurend in beweging. Om de ruimte voor recreatie te blijven waarborgen en voor de toekomst te garanderen wordt Rijksbeleid gevoerd op het gebied van de openluchtrecreatie, welke in hoofdlijnen zijn aangegeven in de nota Kiezen voor Recreatie. In hoofdlijnen wordt gekozen voor een beleid dat;

- bestaande recreatiemogelijkheden handhaaft
- ontplooiingsmogelijkheden biedt aan het particulier initiatief
- de recreatiekwaliteit en –gebruiksmogelijkheden in het landelijk gebied verbetert: toegankelijkheid en de openstelling van staats- en particuliere eigendommen en verdere ontwikkeling van de belangrijkste recreatief-toeristische en waterrecreatiegebieden in ons land
- landelijk routenetwerken voor fietsen, wandelen en varen ontwikkelt
- ontplooiingsmogelijkheden biedt aan het particulier initiatief
- de recreatiekwaliteit en –gebruiksmogelijkheden in het stedelijk gebied verbetert
- de relatie tussen recreatie, natuur en milieu versterkt
- kwaliteit, deskundigheid en samenwerking van de recreatiesector verbetert
- de integratie en coördinatie op het gebied van het openluchtrecreatie verder intensificeert

In de komende jaren staan vier beleidsthema's centraal, namelijk 'Recreatie in natuur en landschap', 'Nederland-Waterland', 'Recreatie en verstedelijking' en 'Versterking van de sector'. Met name de thema's

'Recreatie in natuur en landschap' en 'Recreatie en verstedelijking' bieden aanknopingspunten voor VEWIN.

Grote Stedenbeleid en Groenimpuls, ministerie van LNV (1999)

Groen in en om de stad krijgt de laatste jaren steeds weer meer aandacht. De kwantiteit en kwaliteit van het groen in en om de stad is de afgelopen decennia aanzienlijk verminderd. Met name in de Randstad bestaan rondom de steden tekorten. Verder voldoet het aanwezige groen veelal niet (meer) aan de behoeften en wensen van de gebruiker en is het versnipperd door barrières als spoor- en snelwegen. De overheid vindt dit een ongunstige ontwikkeling, aangezien de behoefte aan groen in en om de stad steeds meer toeneemt. Steeds meer mensen willen wonen, werken en recreëren in het groen. Groen is met name belangrijk voor de leefbaarheid. De vijf onderwerpen die centraal staan in de visie van het Rijk op het groen in en om de stad zijn; de ruimtelijke samenhang van het groen; recreatie en sport; natuurwaarde; architectonische kwaliteit en draagvlak.

Toeristisch-Recreatief ActieProgramma, ministerie van Economische Zaken en ministerie LNV (2002)

Het actieprogramma is een meerjarig, flexibel programma en gericht op het realiseren van de twee hoofddoelstellingen van het toeristisch-recreatief beleid, namelijk;

- zorgdragen voor kwalitatief en kwantitatief voldoende recreatiemogelijkheden voor alle Nederlanders;
- behoud en duurzame versterking van de concurrentiepositie van de toeristisch-recreatieve sector in internationaal verband.

Het programma geeft een overzicht van zowel recent ingezette als nog te ondernemen acties, nader uitgewerkt in een aantal clusters;

- versterking van de kennisbasis
- verbetering van de economische concurrentiepositie
- de kust
- cultuur en evenementen
- verhoging van kwaliteit en duurzaamheid
- ruimte voor ontplooiing in steden en landelijk gebieden
- internationale samenwerking

Het cluster 'ruimte voor ontplooiing in steden en landelijk gebieden' onderscheidt diverse aandachtspunten waaronder groen in en om de stad, realisering en instandhouding landelijk routenetwerk wandelen en fietsen, ontsluiting landelijk gebied voor wandelen en fietsen en openstelling agrarische gronden, staatseigendommen en waterschapsterreinen. De genoemde aandachtspunten zijn voorzien van acties, eventueel voorzien van financiële middelen.

Recreatievogel, een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de recreatie (SC-DLO, 1998)

Deze nota bevat een pleidooi voor een nieuwe recreatieve ruimtelijke structuur. Er wordt in de vraag naar recreatie een onderscheid gemaakt naar vijf groepen, te weten ouderen, kwieke senioren, bedrijvigen en mensen met kinderen nader onderverdeeld in gezinsmensen en minderdraagkrachtigen. In de nieuwe recreatieve, ruimtelijke structuur zal rekening gehouden moeten worden met de verandering in de grootte van de groepen en hun behoeften. In de nota wordt ingegaan op het groen in en om de stad en afstanden die vanuit gebruikersgroepen op prijs worden gesteld. Voor groen tot 5 kilometer om de stad wordt een norm van 500 m² per huishouden gehanteerd en deze gebieden hebben een minimale omvang van 1.000 ha. Uit de confrontatie tussen vraag en aanbod van groen blijkt dat met name in de Randstad (waar 59% van alle huishoudens woonachtig zijn) de vraag naar groene recreatie groot is echter het kwantitatieve en kwalitatieve aanbod gering. Er zal heel wat groen bij moeten komen willen deze gebieden nog aan de reeds eerder genoemde norm voldoen.

Recreatie is echter niet de enige functie die een claim legt op de beschikbare ruimte. Het is daarom belangrijk om in het onderzoek en beleid recreatie voldoende onder de aandacht te brengen. De beschikbare ruimte zal zo efficiënt mogelijk moeten worden ingericht door zoveel mogelijk functies te combineren, hierbij valt te denken aan uitwerking in de richting van stad en land verbinden, recreatieve verbindingzones, waterland, ruimte en rust en landbouw; kiezen voor kwaliteit.